

6/13638

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AON wewn. 4992/97

~~Do użytku służbowego~~

Egz. Nr 50

Płk dr Tadeusz MURAWSKI
Mjr dypl. Andrzej CZUPRYŃSKI

PRZEGRUPOWANIE OPERACYJNE WOJSK LĄDOWYCH

50225

WARSZAWA

1997

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

PRZEKLASYFIKOWANO

Protokół Nr 54305

AON wewn. 4992/97

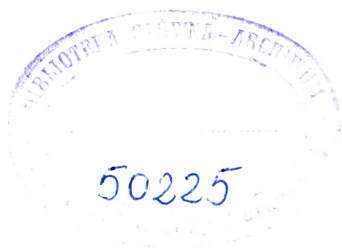
JAWNE

~~XXXXXXXXXX~~
Egz. nr .....50.....

Płk dr Tadeusz MURAWSKI

Mjr dypl. Andrzej CZUPRYŃSKI

PRZEGRUPOWANIE OPERACYJNE
WOJSK LĄDOWYCH

WARSZAWA

1997

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
I. Założenia terminologiczne	8
II. Istota i charakter przegrupowania operacyjnego wojsk lądowych	10
III. Wpływ warunków okresu kryzysu i wojny na przegrupowanie związku operacyjnego	14
IV. System przegrupowania	27
V. Sposoby przegrupowania	33
Bibliografia	37
Załączniki	39

WSTĘP

Problemom przegrupowania operacyjnego wojsk lądowych poświęca się wiele uwagi, a to ze względu na:

- założenia doktrynalne dotyczące obrony państwa;
- zmiany zachodzące we współczesnym świecie i ich tendencje zmierzające do zbudowania zbiorowego systemu bezpieczeństwa;
- zmiany strukturalne wojsk operacyjnych;
- wiele innych założeń, które w większym lub mniejszym stopniu wpływają na zmianę warunków przegrupowania wojsk lądowych.

Dotychczasowa wiedza dotycząca przegrupowania wojsk oparta jest w dużym stopniu na założeniach wynikających z drugiej wojny światowej, jak i nieistniejącego już Układu Warszawskiego. Aktualne założenia systemu obronnego RP powodują konieczność ponownego rozważenia problemów przegrupowania w świetle nowych zadań sił zbrojnych RP. W głównych zadaniach SZ RP przewiduje się udział wojsk lądowych w:

- **konfliktach lokalnych** - na terenie własnego kraju rozwiązywanego własnymi siłami;
- **konfliktach globalnych** - dotyczy to obrony obszaru własnego państwa w układzie narodowym i sojuszniczym;
- **konfliktach w obronie państw sojuszniczych** - dotyczy to udziału wydzielonych sił lub całego potencjału w strukturach międzynarodowych;
- **działaniach na rzecz pokoju** - polega to na realizacji zadań w misjach pokojowych przez wydzielone siły;
- **w likwidacji klęsk żywiołowych** - zadania te dotyczą głównie obszaru własnego państwa, chociaż nie można wykluczyć udziału wojsk specjalistycznych na korzyść innego państwa, w ramach wzajemnej pomocy.

Aby każde z wyszczególnionych zadań mogło być zrealizowane musi nastąpić przegrupowanie elementów ugrupowania strategicznego bądź operacyjnego, polegające na przemieszczeniu: organów dowodzenia, związków taktycznych, oddziałów i urządzeń logistycznych w wyznaczony obszar, zakończone przyjęciem ugrupowania do przyszłych działań.

Niniejsze opracowanie dotyczy wybranych aspektów przegrupowania wojsk lądowych odniesionego do obszaru własnego kraju i problemów związanych z jego obronnością. Niektóre z opisanych problemów mogą znajdować zastosowanie do realizacji wszystkich zadań SZ

RP (np. w części dotyczącej analizy warunków przegrupowania w ramach rozwinięcia operacyjnego).

Głównym celem autorów nie jest rozwiązanie wszelkich problemów przegrupowania operacyjnego wojsk lądowych, a tylko wskazanie na wieloaspektowość tego przedsięwzięcia. Główne problemy przegrupowania postrzegane są przez pryzmat zmian we współczesnym świecie oraz tendencje zmierzające do zmniejszania liczebności wojsk operacyjnych na korzyść wojsk OT. W efekcie powoduje to konieczność posiadania sprawnego systemu użycia wojsk operacyjnych do zadań na obszarze kraju. W założeniach obronnych zakłada się w pierwszej kolejności opóźnianie działania przeciwnika przez wojska OT i wydzielone wojska operacyjne pierwszej kolejności użycia. W następnym etapie - zatrzymanie zgrupowań przeciwnika wydzielonymi siłami wojsk operacyjnych i sił OT oraz stworzenie warunków do działań rozstrzygających przez własne siły lub zgrupowania koalicyjne.

Aby proces obrony mógł być realizowany wg przyjętych założeń, wojska operacyjne muszą dokonać przegrupowania swoich sił i środków. Pierwszym jest przegrupowanie w ramach rozwinięcia operacyjnego zakończone przyjęciem ugrupowania do pierwszej operacji obronnej. Następne przegrupowanie występuje w trakcie wojny realizowane w celu zgromadzenia potencjału na zagrożonych kierunkach. Aby proces ten następował w sposób zorganizowany wymagana jest znajomość i uwzględnianie warunków w jakich będzie się odbywał oraz zasad przygotowania i prowadzenia przegrupowania na obszarze kraju. W celu przybliżenia problematyki przegrupowania dokonano opracowania głównych problemów tego procesu, bazując na dotychczasowych doświadczeniach oraz wnioskach wynikających z permanentnej zmiany warunków w jakich ono będzie realizowane.

Opracowania podstawowych zagadnień przegrupowania uzyskano poprzez udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

- 1. W jakich warunkach wojska operacyjne będą wykonywały przegrupowanie?**
- 2. Co wywiera istotny wpływ na proces przegrupowania?**
- 3. Jak przegrupowywać wojska, aby zapewnić osiągnięcie jego celu?**

W procedurze rozwiązywania problemów posługiwano się analizą i syntezą oraz wnioskowaniem. Metody te dotyczą badania dotychczasowej literatury przedmiotu. Do określenia przyszłościowego modelu przegrupowania stosowano systemowe postrzeganie problemów przegrupowania operacyjnego wojsk lądowych w przyszłych działaniach, co w efekcie pozwo-

liło wyszczególnić zespół czynników determinujących proces przegrupowania oraz system, który jest odzwierciedleniem modelu funkcjonalnego wojsk podczas przegrupowania.

Przyjęta w opracowaniu metoda postępowania badawczego wskazuje, że materiał ten przeznaczony jest głównie dla słuchaczy kursów i studentów studiów dyplomowych oraz nauczycieli akademickich. Metoda ta pozwala Czytelnikowi najpierw zapoznać się z przyjętymi założeniami badawczymi, a następnie śledzić tok dokonań badawczych i na tej podstawie formułować wnioski. Mogą one być potwierdzeniem wniosków autorskich, lub mogą być to wnioski własne Czytelnika odmienne od zapisanych w opracowaniu. W obu przypadkach cel studiowania niniejszego studium zostanie osiągnięty.

I. ZAŁOŻENIA TERMINOLOGICZNE

Sztuka wojenna to teoria i praktyka przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej. W przeszłości postrzegano dwa poziomy sztuki wojennej, a mianowicie strategię i taktykę. Współcześnie wyszczególnia się trzy poziomy, to jest; strategię, sztukę operacyjną oraz taktykę. Tym co pozwala rozróżnić poszczególne poziomy sztuki wojennej jest; skala działania, sposób podejścia do rozwiązywanego problemu, okres funkcjonowania, przedmiot badania oraz wewnętrzna struktura.¹ Każdemu z wyszczególnionych poziomów przypisuje się prowadzenie walki zbrojnej, a zatem przybierają one charakter działania i nazywane są działaniami; strategicznymi, operacyjnymi oraz taktycznymi (załącznik 1).

Na szczeblu taktycznym (załącznik 2) najogólniejszą kategorią jest **walka**, której treścią są: obrona, natarcie, działania desanto-szturmowe, wycofanie oraz działania nieregularne. Następną kategorią jest **przemieszczanie**, którego główną treścią są marsze i przewozy. Kolejną kategorie stanowi **rozmieszczanie** wojsk w: garnizonach, rejonach odpoczynków i ześrodkowania oraz w rejonach czasowego pobytu².

W działaniach operacyjnych wyszczególnia się: **operacje**, **przegrupowanie operacyjne** oraz **pogotowie operacyjne**. Główną treścią operacji są: operacje obronne, zaczepne i odwrotowe; rozumiane jako zespół bitew oraz działań taktycznych, zespolonych wspólnym celem, obszarem i czasem ich prowadzenia. *Przegrupowanie operacyjne postrzegane jest jako zmiana ugrupowania lub obszaru rozmieszczenia związku operacyjnego. Za szczególny rodzaj przegrupowania uważane jest rozwinięcie operacyjne, zakończone przyjęciem ugrupowania do pierwszej operacji obronnej.* Natomiast pogotowie operacyjne obejmuje; utrzymywanie gotowości bojowej, osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej, rozwinięcie mobilizacyjne i odtwarzanie zdolności bojowej.

Na szczeblu strategicznym a więc dotyczącym całości sił zbrojnych mówimy o: **operacji strategicznej**, **przegrupowaniu strategicznym** oraz **pogotowiu strategicznym**³.

Kategorią, która jest główną treścią niniejszego opracowania jest **przegrupowanie operacyjne**. Przegrupowanie w interpretacji Słownika Języka Polskiego to, *przenieść wojska z jednego rejonu do drugiego w celu utworzenia zamierzonego ugrupowania bojowego lub do-*

¹ Por., J. Zieliński, *Teoria walki zbrojnej*, AON, Warszawa 1993.

² Por., M. Huzarski, *Działania taktyczne dywizji drugiego rzutu operacyjnego korpusu*, AON, Warszawa 1995.

³ Por., R. Wróblewski, *Przygotowanie i prowadzenie strategicznej operacji obronnej*, AON, Warszawa 1995.

konanie niezbędnej koncentracji sił.⁴ Szeroką interpretację przegrupowania podaje Leksykon Wiedzy Wojskowej, wyszczególnia ogólną kategorię przegrupowanie wojsk; a w niej przegrupowanie: strategiczne, operacyjne i taktyczne. *Przegrupowanie wojsk, zorganizowane przesunięcie wojsk z zajmowanych rejonów rozmieszczenia (rejonów ześrodkowania, rejonów stałej dyslokacji) w nowe, niekiedy wprost na rubież wejścia do bitwy (walki) zgodnie z zamiarem taktycznego lub operacyjnego ich wykorzystania.*⁵ Przegrupowanie wojsk może być realizowane w ramach: rozwijania operacyjnego sił zbrojnych oraz manewru operacyjnego przed operacją lub podczas jej trwania. Celem rozwijania operacyjnego jest przyjęcie ugrupowania do przewidywanych działań w okresie kryzysu lub wojny. Natomiast w toku manewru operacyjnego celem jest ...wzmocnienia zgrupowań uderzeniowych (obronnych); rozwinięcia powodzenia; zmiany kierunku uderzenia; wejścia do bitwy na nowym kierunku operacyjnym; odtworzenia drugich rzutów (odwodów);⁶ (...). Proces przegrupowania jest zjawiskiem, które występuje w okresie kryzysu i wojny; jest bezpośrednio podporządkowany celowi przyszłych starć zbrojnych na szczeblu strategicznym i operacyjnym.

---

⁴ Słownik Języka Polskiego, PWN, Warszawa 1993.

⁵ Leksykon Wiedzy Wojskowej, MON, Warszawa 1979.

⁶ Op., cit.

II. ISTOTA I CHARAKTER PRZEGRUPOWANIA OPERACYJNEGO WOJSK LĄDOWYCH

Przegrupowanie jest ważnym i trudnym przedsięwzięciem strategicznym i operacyjnym podczas przygotowania i prowadzenia każdej operacji. Każde bowiem, starcie zbrojne będzie poprzedzało przegrupowanie (na bliższe lub dalsze odległości), jako warunek konieczny do prowadzenia wojsk w obszar bitwy i uszykowania ich do jej stoczenia. W warunkach RP przegrupowanie będzie realizowane tylko na obszarze kraju, dlatego też warunki i sposoby przegrupowania będą determinowane położeniem geopolitycznym i właściwościami obszaru przegrupowania. Przegrupowanie strategiczne wykonywane jest w ramach sił zbrojnych i dotyczy elementów ugrupowania strategicznego. W ujęciu strategicznym oznacza - przemieszczenie związków operacyjnych i taktycznych różnych rodzajów sił zbrojnych w celu utworzenia nowego lub wzmocnienia istniejącego zgrupowania strategicznego. W okresie kryzysu i początkowego okresu wojny wyraża się w przyjęciu ugrupowania sił zbrojnych do strategicznej operacji obronnej - strategiczne rozwinięcie sił zbrojnych (załącznik 3). Strategiczne rozwinięcie jest podstawowym przedsięwzięciem umożliwiającym zorganizowane prowadzenie działań wojennych. W toku wojny, celem będzie zmiana (utworzenie nowego) lub wzmocnienie istniejącego ugrupowania strategicznego, zapewniające korzystne położenie wojsk i ukształtowanie korzystnego stosunku sił do realizacji celów strategicznej operacji obronnej, zgodnie z decyzją Naczelnego Dowódcy.

W działaniach operacyjnych wojsk lądowych przegrupowanie, definiowane jest, jako - **zmiana ugrupowania lub obszaru rozmieszczania związku operacyjnego (ZO) przez przemieszczenie jego związków taktycznych i oddziałów w nowe rejony.**

Szczególnym rodzajem przegrupowania jest operacyjne rozwinięcie (załącznik 4) i przyjęcie ugrupowania do pierwszej operacji obronnej.

Rozwinięcie operacyjne wojsk postrzegane jest, jako określony system zabiegów doprowadzających do PłGB dowództwa i wojska, ich przegrupowanie i zajęcie rejonów wyjściowych zapewniających dogodne warunki przyjęcia przez ZO lub ZT odpowiedniego ugrupowania, zgodnie z zamiarem przewidywanej operacji. Rozwinięcie operacyjne realizowane jest samodzielnie lub w ramach rozwijania strategicznego sił zbrojnych. Celem przegrupowania operacyjnego jest (załącznik 5):

a) w **okresie kryzysu**, w zależności od miejsca i roli w ugrupowaniu strategicznym: zajęcie (osiągnięcie) rejonu (obszaru) rozwinięcia operacyjnego; przyjęcie ugrupowania do pierw-

szej operacji obronnej, w strefie odpowiedzialności OW (w obszarze już zajmowanym, z MSD lub z rejonu rozwinięcia operacyjnego). W przypadku, kiedy związek operacyjny dokona przemieszczenia swoich wojsk do rejonu rozwinięcia operacyjnego w ramach dotychczasowego obszaru, kolejnym zadaniem może być przegrupowanie w obszar przewidywanych działań (do obszaru wyjściowego lub bezpośrednio w obszar przewidywanej bitwy). Przedsięwzięcia te są realizowane, w warunkach działania potencjalnego przeciwnika⁷ w ramach operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych i nazywane jest często „operacją wstępną”;

b) w **toku wojny**: zmiana ugrupowania związku operacyjnego w ramach zajmowanego obszaru (we własnej strefie odpowiedzialności), w celu stworzenia korzystnego położenia do przewidywanych działań, np. przyjęcia ugrupowania obronnego, przejścia z operacji obronnej do operacji zaczepnej, w ramach przeciwuderzenia strategicznego lub przeciwnatarcia; zmiana położenia (obszaru) w ramach ugrupowania strategicznego (w obszar sąsiedniego okręgu) np. do strategicznego przeciwuderzenia lub pogłębienia (poszerzenia) obronnego ugrupowania strategicznego. Przegrupowanie operacyjne w toku wojny może być kontynuacją rozwinięcia operacyjnego zapoczątkowanego przed jej wybuchem. Związek operacyjny realizujący zadania w ramach własnego okręgu wojskowego przemieszcza się bezpośrednio do obszaru odpowiedzialności. Natomiast korpus wydzielany do działania poza okręgiem wojskowym przemieszcza swoje związki taktyczne i oddziały do rejonu rozwinięcia operacyjnego lub bezpośrednio na drogi marszu. Przegrupowanie jest operacyjnym i strategicznym odpowiednikiem przemieszczania wojsk na szczeblach taktycznych. W praktyce oznacza to, że związek operacyjny przegrupowuje się przez przemieszczenie swoich elementów ugrupowania z zajmowanych miejsc np. stałej dyslokacji, do wyznaczonych rejonów, stosownie do zaistniałej sytuacji operacyjnej (strategicznej) dla realizacji założonych celów (zadań).

Wojska wchodzące w skład korpusu zawsze będą przemieszczać się, lecz korpus, jako związek operacyjny, może:

- nadal pozostawać w zajmowanym obszarze (w ramach OW). Jest to przegrupowanie w ramach zajmowanego obszaru.
- zmienić obszar dotychczasowego pobytu (działania). Jest to przegrupowanie do innego obszaru.

---

⁷ Zob., *Wybrane aspekty położenia strategicznego Rzeczypospolitej Polskiej*, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa 1994, s.6. Zagrożenie militarne można umownie podzielić na: **hipotetyczne** (uwzględniane w analizach militarnych oraz nauce wojennej); **potencjalne** (istnienie wysokiego potencjału militarnego w pobliżu granicy); **realne** (możliwość operacyjnego użycia SZ w myśl wrogiego zamiaru).

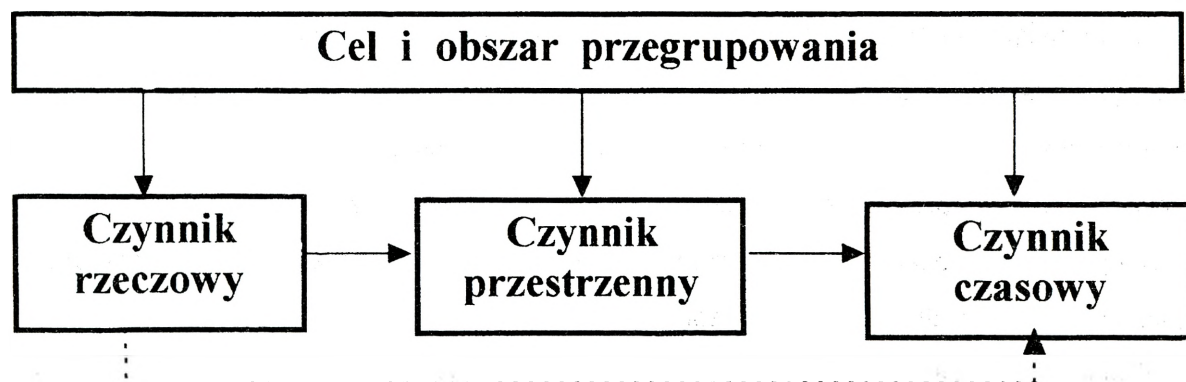
Zobrazować to można przyjmując założenie; dowódca korpusu (OW) przegrupował siły i środki ZO, po czym przyjął ugrupowanie do realizacji zadań operacyjnych i osiągnięcia celu określonego przez Dowódcę Wojsk Lądowych w ramach obszaru odpowiedzialności. Natomiast Dowódca Wojsk Lądowych zdecydował przegrupować korpus w ramach ugrupowania strategicznego do innego obszaru, zmieniając tym samym ugrupowanie poprzez zmianę rozmieszczenia swojego elementu ugrupowania.

Rozmach przegrupowania warunkowany jest celem przegrupowania oraz obszarem w którym odbywa się (schemat 1). Określany jest czynnikami: **rzeczowymi, przestrzennymi, czasowymi**.

Czynnik rzeczowy określa skład przegrupowującego się związku operacyjnego (korpusu, OW). Wpływa bezpośrednio na czynnik przestrzenny i pośrednio na czasowy. Skład przegrupowującego się związku operacyjnego określa potrzeby, co do ilości dróg lub wielkości pasa przegrupowania. Skład, cel i sposób przegrupowania, tak w okresie kryzysu (zagrożenia militarnego), jak i wojny jest głównym czynnikiem określającym szerokość pasa oraz czas przegrupowania.

Schemat 1

UKŁAD RELACJI WARUNKUJĄCYCH ROZMACH PRZEGRUPOWANIA KORPUSU

Czynnik przestrzenny określany jest obszarem przemieszczania się wojsk i wyraża odległość i szerokość pasa przegrupowania lub ilość dróg, po których się odbywa. Wynika bezpośrednio z odległości rozmieszczenia wojsk w stosunku do przewidywanego obszaru do zajęcia. Czynnik przestrzenny warunkuje wielkości czynnika czasowego. W przypadku przegrupowania w ramach operacyjnego rozwijania na obszarze OW, czynnik przestrzenny określany jest wskaźnikami wielkości tego obszaru. Dlatego też, czynnik czasowy będzie wynikał z głębokości i szerokości obszaru okręgu oraz sposobu przegrupowania. W przypadku przegrupowania

w okresie wojny, czynnik przestrzenny warunkowany będzie miejscem przegrupowującego się korpusu w ugrupowaniu strategicznym sił zbrojnych oraz przyszłym celem jego działania.

Czynnik czasowy określany jest terminem, w którym dokonuje się przegrupowanie, wyrażany jest liczbą godzin przemieszczania wojsk (poszczególnych rzutów marszowych). Czynnik czasowy determinowany jest rozwojem sytuacji kryzysowej, która może mieć charakter łagodny (kilka miesięcy), dynamiczny (ok. dwa miesiące) lub agresywny (do jednego miesiąca). Charakter rozwoju sytuacji kryzysowej oraz okres wojny implikuje cel przyszłych działań korpusu, ogólny czas jakim dysponuje Dowódca Wojsk Lądowych na przegrupowanie, a zarazem i sposób przegrupowania.

Reasumując należy podkreślić, że rozmach przegrupowania nawet wtedy, kiedy przegrupowujące się korpusy będą o takim samym składzie, za każdym razem będzie inny. Wynika to bezpośrednio z wielu zależności i uwarunkowań procesu przegrupowania korpusu.

III. WPLYW WARUNKÓW OKRESU KRYZYSU I WOJNY NA PRZEGRUPOWANIE ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

Przegrupowanie wojsk jest przedsięwzięciem niezwykle ważnym i ciągle aktualnym, związanym z działaniami: taktycznymi, operacyjnymi oraz strategicznymi. Z przegrupowaniem związane jest gromadzenie potencjału bojowego w określonym miejscu i czasie w myśl zamiaru przewidywanych działań. Zjawisko to wyraża się w zmianie dotychczasowego obszaru rozmieszczenia i przyjęciu nowego ugrupowania do przewidywanych działań. Z pojęciem przegrupowania nierozłącznie związany jest ruch wojsk, poprzez który realizowana jest zmiana (rozmieszczenia) ugrupowania.

Wojska operacyjne przystąpią do walki (bitwy), jeżeli zdołają dotrzeć w jej obszar. Zatem, od sprawnego przegrupowania będzie zależał wynik przyszłego starcia. Dlatego też, konieczne jest określenie determinantów przegrupowania, których znajomość i właściwe wykorzystanie może decydować o powodzeniu tego przedsięwzięcia.

Pod pojęciem determinantów przegrupowania (załącznik 6) należy rozumieć :

- **sytuację ogólną**, w której odbywa się ruch wojsk;
- **zespół czynników**, które wpływają na ruch wojsk;
- **warunki konieczne**, od których spełnienia zależy osiągnięcie celu przegrupowania.

1. **Sytuacja ogólna** wynika ze stanu stosunków międzynarodowych i wyraża się w okresach funkcjonowania państwa. Wyróżnia się okres: pokoju, kryzysu i wojny. W pojęciu kryzysu, jako kategorii ogólnej, znajduje się pojęcie **zagrożenie militarne**, które jest bezpośrednio związane z użyciem sił zbrojnych. Ze względu na założenia polskiej polityki bezpieczeństwa, wojsko będzie dokonywało zmian w ugrupowaniu strategicznym w okresie bezpośredniego zagrożenia militarne i wojny⁸.

W okresie zagrożenia militarne, charakter i rozwój sytuacji może przybrać kształt; **łagodny** (czas rozwoju kilka miesięcy), **dynamiczny** (czas rozwoju do dwóch miesięcy), **agresywny** (czas rozwoju jeden miesiąc). Kryterium służącym do określenia charakteru rozwoju sytuacji kryzysowej jest stopień gotowości potencjalnego przeciwnika do rozpoczęcia zbroj-

⁸ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 1996, definiuje wyszczególnione pojęcia:

• „**zagrożenie militarne** - część zagrożenia obejmująca taki splot zdarzeń w stosunkach międzynarodowych, w których z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju państwa, ewentualnie naruszenie jego suwerenności w wyniku zastosowania wobec niego przemocy zbrojnej.”

• „**wojna** - kontynuacja polityki środkami przemocy, której głównym przejawem jest walka zbrojna”

nych działań wojennych. W okresie zagrożenia militarnego, wojsko wykonujące przegrupowanie musi liczyć się z działaniem potencjalnego przeciwnika. Działanie to wyraża się w: wzmożonym rozpoznaniu, działalności terrorystycznej oraz innych wystąpieniach o symptomach dezorganizujących wszelkie życie społeczne. Charakter rozwoju sytuacji kryzysowej wywiera wpływ na:

- cel przegrupowania wojsk,
- sposób wykonania tego przedsięwzięcia,
- aktywność czynników wywierających wpływ na ruch wojsk.

Podczas łagodnego rozwoju sytuacji kryzysowej wojsko będzie dokonywało przegrupowań pod pozorem ćwiczeń. Proces ten będzie odbywał się stopniowo, a podstawowym sposobem przemieszczania się wojsk, w ramach rozwinięcia operacyjnego będzie przewóz transportem kolejowym.

Dynamiczny rozwój sytuacji kryzysowej spowoduje przyspieszenie wszelkich procesów związanych ze strategicznym rozwijaniem sił zbrojnych. Dlatego też, przegrupowanie w ramach rozwijania operacyjnego, będzie charakteryzował ruch wojsk bezpośrednio do rejonów odpowiedzialności, zakończony przyjęciem ugrupowania do pierwszej operacji obronnej. Podstawowym sposobem przemieszczania się wojsk podczas dynamicznego rozwoju sytuacji kryzysowej, będzie marsz na autonomicznych środkach transportu uzupełniony przewozami transportem kołowym i kolejowym.

Agresywny rozwój sytuacji kryzysowej powoduje lawinowe rozwijanie sił zbrojnych, a proces przegrupowania odbywa się w warunkach, w których z większym prawdopodobieństwem może nastąpić bezpośrednio wybuch wojny. Podstawowym sposobem przemieszczania się wojsk do wyznaczonych rejonów jest marsz na autonomicznych środkach transportu. Celem przegrupowania jest przyjęcie ugrupowania sił zbrojnych do strategicznej operacji obronnej.

Okres wojny, to bezpośrednie i pośrednie oddziaływanie realnego przeciwnika na przegrupowanie wojsk. Charakter oddziaływania przeciwnika wynika z:

- celu jego zbrojnych działań wojennych,
- położenia wojsk wykonujących przegrupowanie, w stosunku do linii bezpośredniego starcia,
- położenia wojsk wykonujących przegrupowanie, w stosunku do ważnych obiektów i urządzeń infrastruktury systemu obronnego państwa.

W tym okresie, celem przegrupowania będzie; zmiana ugrupowania strategicznego wyrażająca się w dotarciu drugich rzutów i odwodów w rejon głównego wysiłku strategicznej operacji obronnej. Cel ten realizowany jest w warunkach ciągłego oddziaływania przeciwnika. Szczególnym nasileniem oddziaływania przeciwnika charakteryzuje się początkowy okres wojny, w którym przeciwnik będzie dążył do zdobycia przewagi i swobody działania głównych zgrupowań lądowych. Okres wojny uaktywnia skalę działania czynników ograniczających i utrudniających osiągnięcie celu przegrupowania.

2. Zespół czynników wpływających na przegrupowanie, to przyczyny; ułatwiające, ograniczające i utrudniające osiągnięcie jego celu. Tym co **ułatwia** jest **potencjał obronny** obszaru przegrupowania; tym co **ogranicza** jest **otoczenie** przegrupowania oraz **wydolność wojsk**; a tym co **przeszkadza** jest **działanie realnego przeciwnika**. Natomiast bezpośrednio na aktywność czynników wywiera wpływ ogólna sytuacja, charakteryzowana okresami funkcjonowania państwa. Ze względu na charakter relacji oddziaływania na przemieszczające się wojska, wyszczególniono następujące grupy czynników (załącznik 7):

- **działanie przeciwnika,**
- **środowisko przegrupowania,**
- **potencjał obronny rejonu przegrupowania,**
- **wydolność wojsk,**
- **przygotowanie marszu.**

Działanie przeciwnika; to przyczyna wywołująca negatywny wpływ w sposób bezpośredni i pośredni na osiągnięcie celu przegrupowania. Uderzenia na przegrupowujące się wojska rozumiane są jako działanie bezpośrednie. Natomiast wszelkie oddziaływanie na pozostałe grupy czynników, które wpływają na osiągnięcie celu przegrupowania rozumiane są jako działanie pośrednie.

Celem uderzeń przeciwnika na przegrupowujące się wojska jest:

- spowodowanie strat, a tym samym obniżenie ich zdolności bojowej;
- opóźnienie ich przybycia w obszar bitwy w sposób zorganizowany, czyli stworzenie sobie warunków do bicia strony przeciwnej częściami.

Działanie przeciwnika wynika z:

- celu zbrojnych działań wojennych, oraz położenia wojsk strony przeciwnej w stosunku do linii bezpośredniego starcia i ważnych obiektów infrastruktury systemu obronnego państwa,
- taktyki działania,

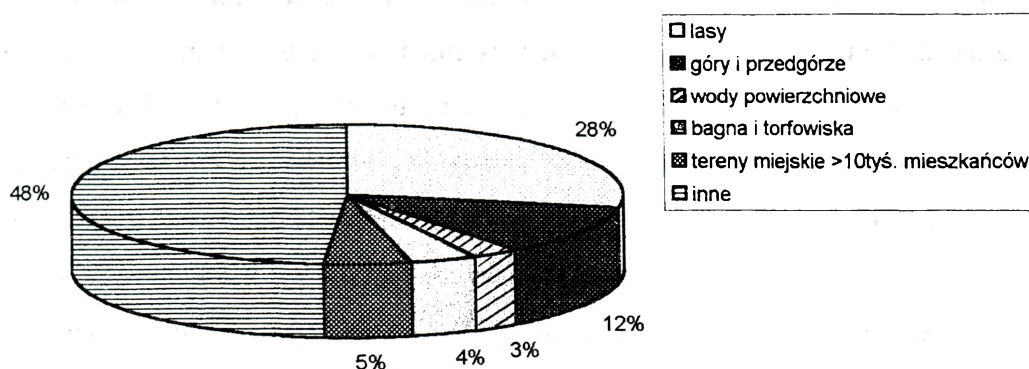
- możliwości prowadzenia rozpoznania,
- możliwości wykonania uderzeń (niszczenia).

Cel zbrojnych działań wojennych wynika bezpośrednio z celu wojny. Współczesne konflikty wskazują, że tam gdzie nie występuje bezpośrednia potrzeba niszczenia, takich działań nie podejmuje się. Dlatego też, współcześnie i w przyszłych wojnach, należy liczyć się z zamierzonym co do: celowości, miejsca i czasu, a nie przypadkowym oddziaływaniem przeciwnika. Nie bez znaczenia jest położenie wojsk wykonujących ruch w stosunku do linii bezpośredniego starcia. Położenie to określa przyszły wpływ przemieszczających się wojsk na wynik bitwy w obszarze bezpośredniego starcia. Dlatego też, skala oddziaływania przeciwnika zwiększa się w miarę zbliżania się do obszaru bitwy, lub jeżeli ruch wojsk wykonywany jest w jej bezpośrednim obszarze. Możliwości współczesnych środków rozpoznania oraz rażenia i ich tendencje rozwojowe powodują, że bez względu na odległość od linii bezpośredniego starcia przeciwnik będzie miał możliwość oddziaływania na wykonujące ruch wojska. Następnym argumentem na ciągłe zagrożenie jest wielkość rejonu przegrupowania (obszar kraju ok. 600 x 600 km), który ze względu na możliwości środków niszczenia znajduje się pod ich ciągłym oddziaływaniem. Rozwój współczesnych środków niszczenia, oraz ich tendencje rozwojowe, powodują zmiany w taktyce działania. W przyszłych wojnach obszar bitwy niczym nie będzie ograniczony, zaniknie linearny obraz bezpośredniego starcia. Starcia zbrojne będą toczyć się na całym obszarze stron walczących. Ta strona, która potrafi izolować strefę bezpośredniego starcia przed dopływem nowych sił, zapewni sobie powodzenie w bitwie. W każdym działaniu będą wykonywane głębokie uderzenia, których celem jest zwalczanie przegrupujących się drugich rzutów i odwodów. Działanie pośrednie przeciwnika na przegrupujące się wojska wyraża się w niszczeniu infrastruktury komunikacyjnej, powodowanie zniszczeń w bezpośrednim otoczeniu wykonujących ruch wojsk. Szczególnie negatywny wpływ na osiągnięcie celu przegrupowania wywiera; zniszczenie infrastruktury komunikacyjnej na przeszkodach wodnych, oraz skażenia przemysłowe powstałe po uderzeniach na zakłady produkcyjne.

Środowisko przegrupowania (wykres 1) stanowi otoczenie przemieszczających się wojsk, rozumiane jako zbiór elementów naturalnych, sztucznych i klimatycznych oraz relacji powstałych pomiędzy nimi w wyniku ich destrukcyjnego naruszenia.

ŚRODOWISKO PRZEGRUPOWANIA

/ w skali kraju /

Jest to grupa czynników ograniczająca osiągnięcie celu przegrupowania ze względu na:

- naturalne ukształtowanie i pokrycie terenu,
- szerokość oraz położenie przeszkód wodnych w stosunku do przewidywanego ruchu wojsk,
- gęstość i jakość dróg,
- stopień urbanizacji i uprzemysłowienia rejonu przegrupowania,
- porę roku i doby.

Terytorium Polski położone między Bałtykiem z jednej strony, a Sudetami i Karpatami z drugiej strony sprawia, że tak jak w przeszłości, taki i w przyszłości rejon ten będzie odgrywał ważną rolę, w każdym konflikcie, w skali globalnej kontynentu. Łatwa dostępność terenu oraz umiarkowany klimat umożliwiają wszystkim rodzajom wojsk prowadzenie działań bojowych w dowolnym rejonie i czasie. Terytorium Polski ma charakter nizinny, średnia wysokość 173 m.n.p. Formy ukształtowania terenu mają różnorodny układ, roślinność oraz klimat (załącznik 8).

Ze względu na: wspólne cechy, budowę geologiczną i układ równoleżnikowy, na obszarze kraju wyodrębniono⁹ (wykres 2):

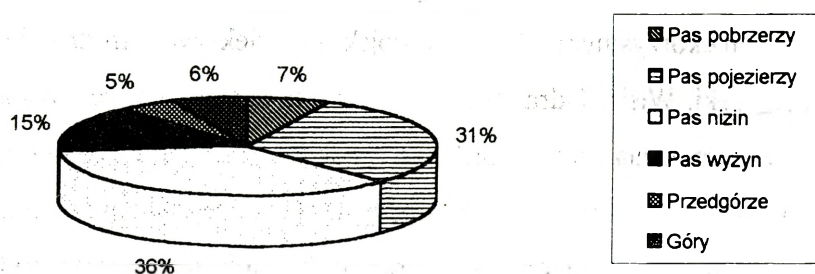
- **pas pobraży** - co stanowi **6.9%** powierzchni kraju (Pobrzeża; Południowo - i Wschodniobałtyckie);
- **pas pojezierzy** - co stanowi **30.7%** powierzchni kraju (Pojezierza; Południowo - i Wschodniobałtyckie);

⁹ Por., *Geografia wojenna Polski*, AON, Warszawa 1995, rozdział 1.

- **pas nizin** - co stanowi 35.7% powierzchni kraju (Niziny; Środkowopolskie, Sasko-Lużyckie, Wysoczyzny Podlasko-Białoruskie i Poleskie);
- **pas wyżyn** - co stanowi 15.2% powierzchni kraju (Wyżyna; Śląsko-Krakowska, Małopolska, Lubelsko-Lwowska i Wołyńsko-Podolska);
- **przedgórze** - co stanowi 5.2% powierzchni kraju (Północne i Wschodnie Podkarpacie);
- **góry** - co stanowi 6.3% powierzchni kraju (Sudety i Karpaty).

Wykres 2

**OBSZAR KRAJU ZE WZGLĘDU NA BUDOWĘ GEOLOGICZNA
WG UKŁADU RÓWNOLEŻNIKOWEGO**

Ze względu na; równoleżnikowy charakter i położenie na obrzeżu kraju, na proces przegrupowania wojsk większego wpływu nie będą wywierały obszary położone w ramach: pasa pobrzeży, przedgórze i gór (stanowi to: na północy 6.9%, na południu 11.5% powierzchni kraju). Natomiast istotny wpływ będą wywierały pozostałe obszary, ale nie ze względu na różnice w konfiguracji powierzchni, a ze względu na charakterystyczne pokrycie terenu.

Lasy stanowią ok.27.9% powierzchni kraju, są bardzo zróżnicowane pod względem ich obszaru i rozmieszczenia. Główne kompleksy leśne występują wzdłuż granicy południowej, zachodniej i północnej. Natomiast najmniejsze zalesienie występuje w części centralnej kraju. W połączeniu z cechami charakterystycznymi pasa; pojezierzy, nizin i wyżyn, zalesienie w centralnym położeniu nie będzie głównym czynnikiem kanalizującym ruch. Wpływ zalesienia na proces ruchu wojsk jest dwójaki; w jednym przypadku ze względu na słabą sieć dróg oraz zagrożenie pożarowe stanowi czynnik ograniczający, a w innym ze względu na możliwość ukrycia odpoczywających wojsk jest czynnikiem ułatwiającym.

Bagna i torfowiska stanowią ok. 4% powierzchni kraju. Wielkość i ich rozmieszczenie zajmuje nieznaczny obszar, tym nie mniej jednak w stosunku do przegrupowujących się wojsk stanowi to poważne ograniczenie, zwłaszcza w powiązaniu z innym pokryciem terenu. Bagna i torfowiska, w głównej mierze, znajdują się w pradolinach, gdzie w połączeniu z rzekami sta-

nowią poważne utrudnienie w sprawnym wykonaniu ruchu. Ich występowanie w znacznym stopniu pokrywa się z obszarami o dużym nawodnieniu, są to obszary: Pojezierza Południowo i Wschodniobałtyckiego oraz Polesia Zachodniego. Nieznaczne obszary zabagnienia występują na Nizinie Środkowopolskiej głównie w pradolinach. Bagna i torfowiska w połączeniu z jeziorami i rzekami stanowią przeszkody kanalizujące ruch zwłaszcza w okresach; wiosny i jesieni.

Wody powierzchniowe zajmują 2.6% powierzchni kraju. Są to; jeziora, rzeki, sztuczne zbiorniki i kanały. Rzeki i kanały stanowią przeszkody o charakterze liniowym, natomiast pozostałe są przeszkodami powierzchniowymi. Największa „jeziorność” występuje na; Pojezierzu Południowo i Wschodniobałtyckim, co w połączeniu z torfowiskami, bagnami oraz zalesieniem czyni te obszary niekorzystnymi do ruchu wojsk. Największym utrudnieniem w zakresie przegrupowania są rzeki; Wisła, Odra, Warta, Noteć, Bug, Narew i San. Wynika to z możliwości łatwego powstrzymywania ruchu wojsk, ze względu na rozmieszczone przeprawy stałe. Przeciwnik ma możliwość opóźniania ruch wojsk na wyszczególnionych rzekach, niszcząc przeprawy stałe oraz dozorując budowanie nowych. Na pokonanie przeszkody wodnej po jednej przeprawie stałej, dywizja zmechanizowana potrzebuje ok. 10- 20 godzin.¹⁰ W przypadku lawinowego rozwijania sił zbrojnych, oraz ciągłego oddziaływania przeciwnika, rzeki stanowią przeszkodę bardzo utrudniającą sprawne wykonanie przegrupowania, dlatego że; okres ten charakteryzuje się zwiększoną intensywnością ruchu na wojskowych drogach samochodowych. Innego rodzaju niebezpieczeństwo stanowią sztuczne zbiorniki wodne, które po zniszczeniu mogą zatopić znaczne obszary, a tym samym uczynić je nieprzejezdnymi. Dlatego też, przeciwnik znając obszar ruchu wojsk oraz jego charakterystykę, może w sposób pośredni oddziaływać na wybrane elementy infrastruktury, które w wyniku ich destrukcyjnego naruszenia wpływają negatywnie na osiągnięcie celu przegrupowania.

Drogi (załącznik 9) są tym elementem, który ogranicza i ułatwia wszelki ruch wojsk. Ze względu na funkcje jakie spełniają w sieci drogowej kraju wyróżnia się drogi: krajowe, wojewódzkie, gminne, lokalne i zakładowe. Największe znaczenie dla przegrupowujących się wojsk w głębi kraju mają drogi: krajowe i wojewódzkie; natomiast w obszarze bezpośredniego starcia zasadniczą rolę w ruchu wojsk odgrywają drogi gminne i lokalne.

¹⁰ Przy założeniu: czas pokonania przeszkody $/T_p/$, długość kolumny $/D_p/$ 200 km, szerokość przeprawy $/G_k/$ 1 km, średnia prędkość $/V_p/$ na mostach stałych 20 km/h a na mostach tymczasowych 10 km/h, współczynnik zamiany 60. Wg. wzoru: $T_p = (D_p + G_k) : V_p \times 60$

Ograniczenia dla ruchu wojsk w głównej mierze wynikają z.¹¹

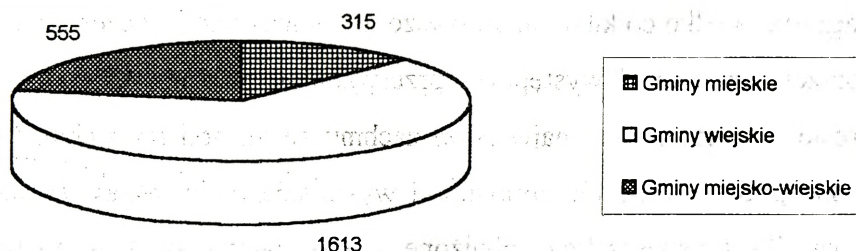
- gęstości dróg (średnia gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej wynosi 75,8 km na 100 km²)¹²,

- parametrów technicznych (na 38 tys. km dróg krajowych, tylko 50% spełnia parametry do ruchu pojazdów ciężkich; zbyt mała szerokość dróg, głównie ulepszonych, co powoduje organizację ruchu tylko w jednym kierunku; mała liczba mostów o dużej nośności położonych nad głównymi rzekami, średnio jeden most na 35 km rzeki; zbyt mała liczba obwodnic, umożliwiających ruch przez aglomeracje).

Urbanizacja rejonu przegrupowania¹³ ze względu na sprawność wykonania ruchu jest czynnikiem ograniczającym, natomiast ze względu na zabezpieczenie logistyczne jest elementem ułatwiającym (wykres 3).

Wykres 3

PODSTAWOWE JEDNOSTKI ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ

Sieć osadnicza jest bardzo zróżnicowana, obejmuje 860 miast różnej wielkości oraz 56797 innych miejscowości. Wszystkie miasta powyżej 10tys. mieszkańców /jest ich 407¹⁴/ stanowią ograniczenia w ruchu wojsk, a to głównie ze względu na wąskie ulice i brak obwodnic (wykres 4). Pomimo to, że miasta wojewódzkie oraz inne, położone w aglomeracjach miejskich posiadają arterie przelotowe, to jednak występująca zabudowa wzdłuż tych ciągów komunikacyjnych, po zburzeniu jej, spowoduje znaczne ograniczenia w ruchu wojsk. Następnym utrudnieniem komunikacyjnym jest to, że większość mostów nad głównymi rzekami jest w miastach, co w znacznym stopniu ułatwia oddziaływanie przeciwnikowi.

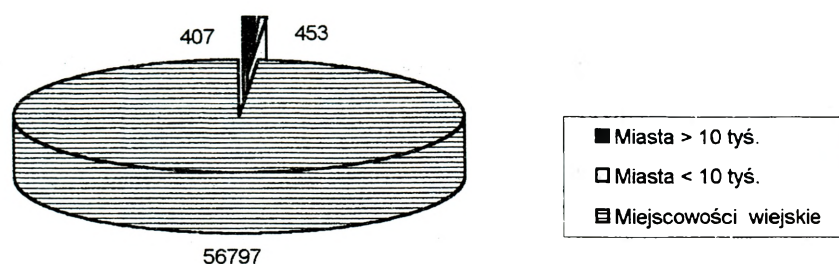
¹¹ Por., *Geografia wojenna Polski*, AON, Warszawa 1995, rozdział 1.

¹² *Rocznik Statystyczny*, GUS, Warszawa 1996.

¹³ Por., *Geografia wojenna Polski*, AON, Warszawa 1995, rozdział 1.

¹⁴ *Rocznik Statystyczny*, GUS, Warszawa 1996.

ZESTAWIENIE MIEJSCOWOŚCI

Pozytywnym aspektem rejonów zurbanizowanych jest ich zaplecze produkcyjno usługowe, które może być wykorzystane w zakresie zabezpieczenia logistycznego. Niebezpieczeństwem dla wykonujących ruch wojsk jest uprzemysłowienie rejonu przegrupowania, co związane jest z większą aktywnością oddziaływania przeciwnika i możliwością powstania skażeń przemysłowych.

Polska znajduje się w obszarze klimatu umiarkowanego. W ciągu ostatnich 15-tu lat zimy bywają łagodne, a tylko co kilka lat surowsze, natomiast lato jest często ciepłe i suche. Temperatura poniżej „zero stopni” występuje z przerwami od października do kwietnia (włącznie). W tym okresie występują też największe zachmurzenia; podstawy chmur są niskie, dni pochmurne i mgliste. W aspekcie sprawności wykonania ruchu okres ten jest niekorzystny, ze względu na: śliską nawierzchnię, obniżone tempo marszu wojsk w warunkach ograniczonej widoczności oraz obniżenie wydolności żołnierzy. Mimo to, okres ten zapewnia dobre warunki maskowania, a zarazem zwiększa bezpieczeństwo wykonujących ruch wojsk ze względu na ograniczone możliwości użycia przez przeciwnika lotnictwa. Pokrywa śnieżna na drogach krajowych i wojewódzkich, przy określonej odpowiedzialności sił układu pozamilitarnego za zapewnienie przejezdności, nie stanowi większej przeszkody w sprawnym wykonaniu ruchu. W okresie od maja do końca września dni na ogół są pogodne oraz jest dobra widoczność. Jest to niekorzystny okres do przegrupowania wojsk, ze względu na; utrudnione maskowanie, dobre możliwości działania lotnictwa przeciwnika, przegrzewanie się silników, obniżenie wytrzymałości dróg i żołnierzy z powodu wysokiej temperatury. Natomiast ze względu na lepsze możliwości organizowania odpoczynków i postojów, zwiększenie prędkości ruchu wojsk w warunkach dobrej widoczności, jest to okres korzystny.

Następnym aspektem położenia geograficznego i warunków klimatycznych jest pora doby. Ze względu na bezpieczeństwo oraz skrytość przegrupowania optymalną porą doby jest

noc oraz okres zmroku i świtu, dlatego że, w warunkach tych występuje ograniczenie możliwości działania lotnictwa przeciwnika. W strefie klimatu umiarkowanego oraz ze względu na położenie geograficzne; długość dnia waha się w przedziale ok. 8-16 godzin (przedział czasowy określono wschodem i zachodem słońca); natomiast do warunków ograniczonej widoczności zlicza się pozostałość doby. Najdłuższe warunki ograniczonej widoczności występują od września do marca (11-16 godzin), zatem ze względu na bezpieczeństwo i skrytość przegrupowania jest to najlepszy okres. W okresie od kwietnia do sierpnia warunki ograniczonej widoczności trwają od 8-10 godzin. W zakresie przegrupowania wojsk jest to przedział czasowy na pograniczu możliwości marszowych na dobę (czas efektywnego marszu przyjmuje się 10 godzin na dobę). Okres dobowego przegrupowania na autonomicznych środkach transportu jest zakończony odpoczynkiem dziennym lub nocnym, którego długość wynosi ok. 6-8 godzin, dlatego też wskazane jest aby wszelkie przegrupowania realizować w warunkach ograniczonej widoczności, a odpoczynki planować na okres dnia. Środowisko jest tym czynnikiem, który ogranicza sprawność wykonania przegrupowania. Oddziaływanie ograniczające można niwelować poprzez: przygotowanie infrastruktury komunikacyjnej w okresie pokoju, poznanie cech geograficznych i klimatycznych obszaru przegrupowania i ich wykorzystywanie do potrzeb sprawnego i skrytego wykonania przegrupowania.

Potencjał obronny obszaru przegrupowania to wszystkie elementy infrastruktury systemu obronnego państwa, które uczestniczą w procesie zagwarantowania bezpieczeństwa narodowego. Są to wszelkie siły i środki jakimi dysponuje państwo, i które zostały oddane do dyspozycji „obroncy”. W procesie przegrupowania wojsk istotną rolę odgrywa układ militarny i pozamilitarny. Pod pojęciem potencjału obronnego rejonu przegrupowania należy rozumieć:

- infrastrukturę układu militarnego: są to wszelkie elementy wojsk operacyjnych rozmieszczone na obszarze kraju; jest to baza materiałowo techniczna, zaplecze logistyczne, infrastruktura systemu kierowania wojskami operacyjnymi, infrastruktura wojsk obrony terytorialnej,
- infrastrukturę układu pozamilitarnego: to baza zaopatrująca i wspierająca układ militarny. Tworzą ją: baza gospodarcza, centralne i terenowe organa administracji państwowej, samodzielne podmioty gospodarcze oraz pozamilitarne ogniwa systemu ochrony państwa.

Istotny wpływ na proces przegrupowania się wojsk wywierają wymienione podsystemy występujące w systemie obronnym państwa. Każdy z tych podsystemów realizuje określone zadania na rzecz przegrupowujących się wojsk.

Zadania układu militarnego w procesie przegrupowania wojsk polegają na:

- koordynowaniu przedsięwzięć realizowanych przez układ pozamilitarny i militarny,
- osłonie powietrznej przegrupowujących się wojsk,
- działalności planistycznej,
- kierowaniu ruchem wojsk na obszarze kraju,
- przygotowaniu i utrzymaniu infrastruktury komunikacyjnej,
- osłonie przeciwdesantowej i przeciwdywersyjnej.

Zadania układu pozamilitarnego w procesie przegrupowania wojsk polegają na:

- utrzymaniu porządku publicznego i bezpieczeństwa wewnętrznego, zapewniające sprawne przegrupowanie wojsk podczas rozwijania operacyjnego oraz w trakcie działań zbrojnych,
- utrzymaniu sił i środków do zapewnienia ciągłego zaopatrywania przegrupowujących się wojsk (głównie w paliwa),
- wydzieleniu i utrzymaniu podmiotów gospodarczych służących realizacji wsparcia logistycznego,
- utrzymaniu infrastruktury komunikacyjnej.

Szczególną rolę na rzecz przegrupowujących się wojsk spełniają Regionalne Sztaby Wojskowe (RSzW), które są bezpośrednim koordynatorem i organizatorem wyszczególnionych przedsięwzięć (załącznik 10). Znajomość możliwości, jakie posiadają w tym zakresie RSzW, powoduje właściwe wykorzystanie potencjału obronnego rejonu przegrupowania wojsk.

Wydolność wojsk rozumiana jest, jako zbiór czynników technicznych i psychomotorycznych przemieszczających się wojsk, wyrażany w możliwościach marszowych. Podstawowym wskaźnikiem wydolności psychomotorycznej żołnierzy jest ich maksymalnie dopuszczalny czas efektywnej pracy, który wynosi ok. 16 godzin na dobę. W procesie przegrupowania, na autonomicznych środkach transportu, w czas ten wlicza się wszelkie czynności, które nie są odpoczynkiem. Są to czynności bezpośrednio związane z przegrupowaniem się wojsk, oraz czynności obsługowe; na postojach i podczas krótkich odpoczynków oraz wszelka działalność związana z biologicznym funkcjonowaniem człowieka.

Wydolność sprzętu, to jego zdolność do sprawnego funkcjonowania w określonym czasie. Wyraża się w możliwościach wykonania ruchu bez potrzeby realizacji przedsięwzięć obsługowych. Zasadniczym sprzętem, który występuje w strukturach organizacyjnych wojsk operacyjnych są: czołgi T-72 (zasięg po drogach z dodatkowymi beczkami 650 km), BWP (zasięg po drogach 500 km), pojazdy samochodowe różnych typów (zasięg po drogach od 500- 650 km). Właściwy zasięg po drogach należy pomniejszyć o stan zapasów nienaruszalnych, ale i to

nie powoduje potrzeby uzupełniania paliw podczas postojów i krótkich odpoczynków, a dopiero na odpoczynkach dziennych lub nocnych. Na postojach i krótkich odpoczynkach realizowane są przedsięwzięcia z zakresu przeglądów kontrolnych i usuwania tych usterek, które mogą spowodować przestoje. Natomiast w ramach obsługiwanego codziennego realizowane są przedsięwzięcia pozwalające na kontynuację ruchu w dniu następnym, oraz uzupełniane są materiały pędne i smary oraz te środki materiałowe, które zostały zużyte. Z powyższych danych wynika, że w ramach przegrupowania do określonych rejonów odpoczynków, po dobie marszu powinny być odtworzone zużyte zapasy przez siły układu pozamilitarnego, głównie paliwa do pojazdów gąsienicowych i kołowych. Zużycie pozostałych środków materiałowych, nawet po dwóch dobach przegrupowania, nie stanowi zagrożenia naruszenia zdolności bojowej.

Wyszczególnione grupy czynników posiadają różną wartość oddziaływania na przegrupowujące się wojska, i w zależności od realnych warunków, jedna z nich może stać się dominująca w stosunku do innej. Należy pamiętać, że niedocenywanie jednej z grup czynników może być przyczyną nieosiągnięcia celu przegrupowania.

3. Warunki konieczne, to przedsięwzięcia, od których spełnienia zależy osiągnięcie celu przegrupowania. Pod pojęciem warunków należy rozumieć te przedsięwzięcia, które zapewniają osiągnięcie założonego celu. W przypadku przegrupowania to będzie:

- planowanie i organizowanie;
- przygotowanie środowiska;
- przygotowanie wojsk;
- przeciwdziałanie przeciwnikowi.

Wyszczególnione warunki nie dotyczą bezpośrednio sfery przygotowania przegrupowania w aspekcie teorii organizacji zarządzania i kierowania. Natomiast mówią o tym, co zrobić, aby osiągnąć założony cel? Realizacja wyszczególnionych warunków odbywa się w okresie pokoju, z wyjątkiem praktycznej realizacji przeciwdziałania przeciwnikowi.

Planowanie i organizowanie wyraża się w określeniu zwariantowanego ugrupowania do pierwszej operacji, i dotyczy przegrupowania w ramach rozwinięcia strategicznego sił zbrojnych. Proces ten realizowany jest w okresie pokoju na podstawie zagrożenia hipotetycznego i potencjalnego przeciwnika. Warianty ugrupowania wynikają z przyjętego kierunku zagrożenia. Zwariantowanie zagrożenia pozwala w przyszłości, skrócić czas reakcji wojsk na zaistniałą sytuację oraz odpowiednie przygotowanie infrastruktury obszaru przegrupowania. Ponadto określa kierunki szkolenia dowództw i wojsk w zakresie sprawnego przyjęcia ugrupowania.

Natomiast w okresie wojny proces planowania i organizowania związany jest bezpośrednio z rozwojem sytuacji operacyjno-strategicznej.

Realizacja warunków przygotowania środowiska; polega na budowaniu i utrzymaniu infrastruktury komunikacyjnej na takim poziomie wymagań eksploatacji, aby zapewniała ona sprawność wykonania przemieszczeń po wyznaczonych drogach samochodowych. Następnym aspektem jest; określenie węzłów komunikacyjnych i ich szczególna ochrona, przygotowanie w systemie komunikacyjnym dróg objazdu, określenie odpowiedzialności jednostek zmilitaryzowanych i innych podmiotów gospodarczych za utrzymanie dróg w okresie zagrożenia militarnego i wojny, określenie odpowiedzialności organów kierowania ruchem za koordynację przedsięwzięć na określonym obszarze, oraz wiele innych przedsięwzięć prawno-organizacyjnych, których głównym realizatorem jest układ pozamilitarny.

Przygotowanie wojsk wyraża się w odpowiednim wyposażeniu ich, zgodnie z przewidywanym przeznaczeniem, oraz szkoleniem dowództw i wojsk w sprawnym przygotowaniu i wykonaniu przegrupowania. Przygotowanie dotyczy również infrastruktury układu militarnego. Na podstawie hipotetycznego i potencjalnego zagrożenia należy określić rozmieszczenie i zadania dla tych wszystkich elementów, które biorą udział w zabezpieczeniu procesu przegrupowania wojsk.

Przeciwdziałanie przeciwnikowi, to proces bezpośrednio związany z działaniem w realnych warunkach zagrożenia. Polega na organizowaniu przez przegrupowujące się wojska przedsięwzięć zabezpieczenia bojowego, oraz na wykorzystaniu potencjału militarnego obszaru przegrupowania. Wyraża się to we wszelkich działaniach, które czynią osiągnięcie celu przegrupowania zależne, tylko od wykonawcy tego przedsięwzięcia.

Problem przegrupowania wojsk jest zjawiskiem ważnym i złożonym. Od przegrupowania zaczyna się i na nim z reguły kończy się walka i operacja. W złożonym procesie walki zbrojnej osiągnięcie celu jest możliwe, między innymi, poprzez nieustanne zmienianie ugrupowania, adekwatnie do zaistniałej sytuacji i założonego celu. Aby proces zmiany ugrupowania mógł zaistnieć niezbędnym jest przegrupowanie, wyrażające się w ruchu wojsk (zwykle na autonomicznych środkach transportu) tak w obszarze bezpośredniego starcia jak i na zapleczu w głębi strategiczno-operacyjnej. Osiągnięcie celu przegrupowania stanie się realne jeżeli: poznamy cechy sytuacji ogólnej, w której odbywa się przegrupowanie; potrafimy przewidzieć czynniki, jakie w danej sytuacji będą pomagać, ograniczać lub przeszkadzać w osiągnięciu celu przegrupowania; na podstawie sytuacji ogólnej i czynników wpływających na przegrupowanie potrafimy określić warunki, jakie należy spełnić, aby osiągnąć założony cel.

IV. SYSTEM PRZEGRUPOWANIA

We współczesnym świecie wszelkie dziedziny wiedzy podlegają złożonym układom, są „całościami” które nazywamy systemami. Aby przedstawić „system przegrupowania” wyjaśnienia wymaga pojęcie „system” oraz kryterium, wg którego można go wyodrębnić. Z pojęciem systemu nierozłącznie związane jest „podejście systemowe”, które oddaje istotę całościowego postrzegania problemu przegrupowania w warunkach współczesnej i przyszłej wojny.

W literaturze przedmiotu spotykamy bardzo wiele różnych określeń i definicji systemu. W znaczeniu ogólnym system to:

- skoordynowany układ elementów, zbiór tworzący pewną całość uwarunkowaną stałym, logicznym uporządkowaniem jego części składowych;
- uporządkowany zbiór twierdzeń, poglądów, tworzący jakąś teorię;
- zasady organizacji czegoś, ogół przepisów, reguł obowiązujących, stosowanych w jakiejś dziedzinie, według których coś jest wykonywane;
- określony sposób, metoda postępowania, wykonywanie jakiejś czynności.¹⁵

W innym ujęciu systemem nazywamy - „... każdy złożony obiekt wyróżniony z badanej rzeczywistości, stanowiący całość tworzoną przez zbiór obiektów elementarnych (elementów) i powiązań (relacji) pomiędzy nimi.”¹⁶

Z prakseologicznego punktu widzenia pod pojęciem systemu rozumie się:

- elementy (przynajmniej dwa) powiązane ze sobą relacjami i tworzące całość jakościowo różną od sumy elementów;
- zbiór elementów, mający określoną strukturę, tworzący całość o innych cechach niż cechy elementów. (...) Ze względu na zawieranie się systemów używa się relatywnych pojęć: podsystem, nadsystem, tzn. system w innym przedziale może być podsystemem albo nadsystemem.¹⁷

Z wojskowego punktu widzenia, system to:

- wszelki, skoordynowany wewnętrznie i wykazujący określoną strukturę układ elementów, który widziany od zewnątrz jest całością, a rozpatrywany od wewnątrz - zbiorem, do którego przynależność warunkują związki wzajemnej zależności między wszystkimi jego elementami. Ogół elementów systemu (w tym rozumieniu) nazywa się jego składem, a ogół relacji

¹⁵ *Słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1978, s.387.

¹⁶ P. Sienkiewicz, *Inżynieria systemów*, MON, Warszawa 1983, s.27.

¹⁷ T. Pszczolowski, *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, Wrocław 1978, s.237.

(związków) między elementami uwarunkowanych przez ich przynależność do systemu - jego strukturą;

- zespół sposobów (metod) działania, wykonywania złożonych czynności;
- całokształt zasad organizacji, ogół norm i reguł obowiązujących (stosowanych) w jakiejś dziedzinie;
- całościowy i uporządkowany zespół zadań powiązanych ze sobą określonymi stosunkami logicznymi; w tym znaczeniu nazywana jest każda teoria metodologicznie poprawna i dotycząca dostatecznie obszernego fragmentu rzeczywistości.¹⁸

Ogólnie można stwierdzić, że system to - zbiór elementów (podsystemów) i relacji występujących pomiędzy nimi. Nie jest najważniejszą liczbą elementów danego systemu, ale relacje i wzajemne zależności pomiędzy elementami (podsystemami) systemu. Jest też pewnym to, iż wartość systemu oceniana jest przez pryzmat jego najsłabszego elementu, a zarazem wiarygodność kreowanej przez ten słaby element relacji i jej wpływ na pozostałe relacje i elementy (podsystemy).

W teorii walki zbrojnej system walki (załącznik 11) postrzegany jest, jako „...system działania, który tworzą dwa podsystemy - strony walczące, pomiędzy którymi występuje relacja kooperacji negatywnej.”¹⁹ W systemie walki wyróżniane są podsystemy stron walczących, a w nich (jako elementy główne) podsystem zabezpieczenia i niszczenia. Aby wyszczególnić części składowe systemu należy określić model funkcjonalny sił zbrojnych podczas przegrupowania. Jeżeli jego główne elementy mogą być określone na podstawie analogii do systemu natarcia lub obrony, to wewnątrz funkcjonalne głównych podsystemów (zasilania i niszczenia) systemu przegrupowania powinny być określone na podstawie modelu funkcjonalnego (załącznik 12) walki zbrojnej. Wynika to bezpośrednio z innych treści celu, a zatem funkcje poszczególnych podsystemów przegrupowania będą inne, pozostające w związku przyczynowo skutkowym z celem przegrupowania. Następnie, po określeniu modelu funkcjonalnego można wyszczególnić system przegrupowania, jako funkcję głównych przedsięwzięć realizowanych podczas tego procesu. W każdym podsystemie stron walczących można wyszczególnić, jako jego elementy (podsystemy):

- środowisko, w którym odbywa się proces niszczenia;
- środki realizujące proces niszczenia;

---

¹⁸ *Słownik podstawowych terminów wojskowych*, MON, Warszawa 1977, s.32.

¹⁹ P. Sienkiewicz, *Inżynieria systemów*, MON, Warszawa 1983, s.255.

- zasilanie wewnątrz i zewnątrz systemowe;
- środki realizujące proces zabezpieczenia elementów systemu;
- relacje spinające i kreujące elementy (podsystemy) systemu.

Pod pojęciem elementu systemu rozumiany jest taki fragment systemu, który nie jest dalej rozkładany na czynniki proste ze względu na niewystępowanie relacji pomiędzy jego realnymi częściami. Natomiast podsystemem jest taki element systemu, który rozpatrywany w innych warunkach działania jest sam systemem w stosunku do swoich elementów. Granica pomiędzy poszczególnymi elementami i podsystemami systemu jest umowna ze względu na: wielorakość spełnianych funkcji oraz układ relacji wewnątrz i zewnątrz systemowych.

W teorii systemów wyszczególniane są „systemy ogólne” i „systemy działania”. Tym co jedno wyróżnia od drugiego jest to, że w systemach działania człowiek jest podmiotem i przedmiotem działania. Ze względu na kryterium działania można dokonać klasyfikacji systemów.

Wg kryterium:

- realności - systemy rzeczywiste lub modelowe;
- złożoności - systemy elementarne lub złożone;
- wielkości - systemy małe lub wielkie.²⁰

Wobec tego system działania to taki obiekt rzeczywisty, który:

- realizuje celowe działanie; może być współużyteczny z innymi systemami;
- może składać się z innych systemów;
- stwarza warunki sobie i innym systemom, będąc zabezpieczanym tak przez siebie, jak i inne systemy;
- może zmieniać i doskonalić się, czyli jest systemem rozwijającym się;
- trwa w czasie i ma skończoną trwałość;
- zużywa się i wymaga odnowy.²¹

Natomiast podejście systemowe, to takie postrzeganie rzeczywistości, w której paradygmatem jest system.

W literaturze teorii walki zbrojnej nie wyszczególniono systemu przegrupowania. Postrzegany jest system obrony i natarcia oraz wiele innych systemów np. z zakresu bezpieczeństwa narodowego itp. Przez analogię do systemu natarcia i obrony oraz ze względu na elementy funkcjonalne modelu przegrupowania

²⁰ Zob., J. Konieczny, *Inżynieria systemów działania*, Warszawa 1983, s.19.

²¹ Zob., P. Sienkiewicz, op. cit., s.38.

wyszczególniono „system przegrupowania”. System przegrupowania (załącznik 13) definiowany jest , jako **zorganizowany** - stosownie do celu i sposobu działania oraz warunków - **dynamiczny układ sił i środków oraz relacji informacyjnych pomiędzy nimi w celu zmiany miejsca w ugrupowaniu przelożonego lub w ramach zajmowanego obszaru**. Dla osiągnięcia celu przegrupowania tworzy się system obejmujący: **ugrupowanie, podsystem dowodzenia, podsystem rażenia, podsystem zabezpieczenia, infrastrukturę obszaru przegrupowania**.

Podsystem ugrupowania to uszykowanie sił i środków w jednolity pod względem sprawności układ działania zapewniający realizację celu przegrupowania. **Podsystem ugrupowania powinien zapewnić: osiągnięcie założonego celu przegrupowania, zdolność podjęcia walki wydzielonymi siłami ZO w trakcie przegrupowania, sprawność wykonania przegrupowania wybranymi sposobami przemieszczenia wojsk; możliwość realizacji następnego zadania po przegrupowaniu, a zatem powinien odpowiadać przyszłemu celowi działania**. W ramach ugrupowania, stosownie do przyjętej koncepcji (zamiaru), tworzy się elementy strukturalne i funkcjonalne. Do strukturalnych zalicza się:

- **pierwszy rzut marszowy;**
- **drugi i kolejne rzuty marszowe;**
- **oddziały i pododdziały rodzajów wojsk.**

Do pierwszego rzutu wyznacza się ZT (oddziały), które w pierwszej kolejności przystąpią do prowadzenia operacji obronnej lub zaczepnej oraz oddziały i pododdziały zabezpieczenia i wsparcia. Drugi i kolejne rzuty tworzą pozostałe siły związku operacyjnego, zgodnie z zamiarem przewidywanych działań.

Do elementów funkcjonalnych zalicza się wydzielone siły, które są zdolne do podjęcia walki w trakcie przegrupowania, tak aby siły główne mogły realizować założony cel. W warunkach nie linearnego pola walki należy spodziewać się działania przeciwnika na całym obszarze kraju, dlatego też należy organizować oddziały i pododdziały, które będą miały za główne zadanie wszechstronną osłonę głównych sił. Będą to głównie: odwody przeciwdesantowe, oddziały i pododdziały ubezpieczenia, zgrupowania przeciwlotnicze, oddziały i pododdziały inżynieryjne, pododdziały zabezpieczenia technicznego, oraz inne stosownie do warunków przegrupowania.

Podsystem dowodzenia przegrupowaniem, skupia główny wysiłek na zdobywaniu, przetwarzaniu i dystrybucji informacji zapewniających współdziałanie z elementami systemu

nadrzędnego i własnego. Celem jest uniezależnienie własnego działania od działania przeciwnika oraz narzucenie mu swej woli działania. W wyniku realizacji powyższego celu nastąpi zgromadzenie potencjału w określonym miejscu i czasie, aby w odpowiednim momencie operacyjnym wyzyskać go do potrzeb operacji w myśl zamiaru Dowódcy Korpusu lub Dowódcy Wojsk Lądowych. W systemie (podsystemie)²² dowodzenia przegrupowaniem można wyszczególnić podsystemy: **informacyjny; rozpoznania; walki radioelektronicznej; łączności; maskowania operacyjnego**. Głównym komponentem jest podsystem informacyjny, który poprzez relacje wewnątrz i zewnątrz systemowe spina podsystemy w systemie przegrupowania oraz elementy w podsystemach.

Podsystem rażenia (osłony) realizowany jest w celu osłony elementów ugrupowania przed destrukcyjnym oddziaływaniem przeciwnika. Główny wysiłek skierowany jest na: zapewnienie obrony przeciwlotniczej oraz na obronę przeciwdesantową i przeciwdywersyjną. Tym co wyróżnia system rażenia od analogicznych systemów w operacjach obronnych lub zaczepnych jest cel działania. System rażenia przegrupowujących się wojsk działa destrukcyjnie na przeciwnika tylko wtedy, kiedy osłaniane przez niego elementy ugrupowania zostaną zaatakowane. Wynika to z założenia modelu funkcjonalnego wojsk podczas przegrupowania (zobacz załącznik 12), w którym główny wysiłek skierowany jest na osłonę własnych elementów ugrupowania (podsystemów), ważnych urządzeń infrastruktury obszaru przegrupowania. Wojska przegrupowujące się nie wykonują uderzeń na obszar przeciwnika (zadanie to spoczywa głównie na przełożonym) a tylko na te obiekty, które je bezpośrednio atakują.

Podsystem zabezpieczenia to siły, środki i wszelkie działania poza bojowe oraz relacje występujące pomiędzy nimi, których celem jest zapewnienie korzystnych warunków przegrupowania. Obejmuje on; ubezpieczenie, maskowanie, zabezpieczenie inżynieryjne, obronę przeciwchemiczną, zabezpieczenie topograficzne, hydrometeorologiczne, wsparcie logistyczne oraz wsparcie duchowe. W odróżnieniu od systemu operacji obronnej lub zaczepnej podczas przegrupowania główny ciężar realizacji zadań powinien spoczywać na siłach i środkach układu pozamilitarnego. Natomiast autonomiczny podsystem zabezpieczenia powinien zachować swoje siły do realizacji zadań w przyszłych działaniach po przegrupowaniu. Głównie dotyczy to zabezpieczenia inżynieryjnego oraz wsparcia logistycznego, które to przedsięwzięcia

---

²² Wg kryterium systemu działania (którym jest system przegrupowania) każdy system może składać się z innych systemów, które w relacji z systemem nadrzędnym są podsystemem, a w relacji z podrzędnym występują jako system. Jest to też warunek podejścia systemowego do rozwiązywanego problemu, w którym paradygmatem jest system. Por. P. Sienkiewicz, op., cit., rozdział I

(zwłaszcza podczas przegrupowania w głębi kraju oraz w okresie kryzysu) powinny być realizowane przez jednostki zmilitaryzowane.

Infrastruktura obszaru przegrupowania to obszar, w którym ten proces się odbywa wraz z jego: urządzeniami komunikacyjnymi, siłami układu militarnego i pozamilitarnego utrzymującymi w sprawności te urządzenia i relacje występujące pomiędzy nimi a przegrupowującymi się wojskami. Na podsystem infrastruktury składają się jego siły i środki zapewniające sprawny ruch ZT i oddziałów oraz urządzenia komunikacyjne systemu obronnego państwa w obszarze przegrupowania. Głównym realizatorem w zakresie utrzymania dróg przegrupowania jest właściwy organ systemu kierowania ruchem wojsk (w ramach systemu OT) we współdziałaniu z siłami zmilitaryzowanymi poszczególnych resortów gospodarki narodowej.

System przegrupowania spełni swoją rolę, jeżeli poprzez swoje rozwiązania organizacyjno funkcjonalne zapewni sprawne przemieszczenie wojsk. Zlekceważenie jednego z wyszczególnionych podsystemów (elementów systemu) może doprowadzić do nie osiągnięcia celu przegrupowania.

V. SPOSOBY PRZEGRUPOWANIA

Sposób to określona metoda działania umożliwiająca osiągnięcie założonego celu. Zatem, aby mówić o sposobie przegrupowania należy: omówić jego cel, wyszczególnić metody osiągnięcia celu i opisać je.

Ogólnym celem przegrupowania jest zmiana ugrupowania, która może być zrealizowana na szczeblu strategicznym, operacyjnym i taktycznym. Na każdym z wyszczególnionych szczebli elementy ugrupowania zmieniają swoje położenie w myśl zamiaru przyszłych działań. Przegrupowanie może odbywać się w ramach zajmowanego obszaru (zmiana ugrupowania) lub z zajęciem nowego obszaru.

W wymiarze strategicznym, w przypadku prowadzenia operacji na obszarze kraju przegrupowanie zawsze będzie postrzegane, jako zmiana ugrupowania w ramach zajmowanego obszaru. Elementy ugrupowania strategicznego zmieniają swoje rozmieszczenie na obszarze kraju. W istocie zmieniają swoje położenie: korpusy, odwody, oddziały rodzajów wojsk będące elementami ugrupowania strategicznego sił zbrojnych.

W przypadku przegrupowania na szczeblu operacyjnym zmieniają swoje położenie związki taktyczne i oddziały znajdujące się w składzie korpusu (OW). Szczególnym przypadkiem jest przegrupowanie w ramach rozwijania operacyjnego, wówczas głównym celem jest osiągnięcie pełnej gotowości bojowej przez związki taktyczne i organa dowodzenia oraz stworzenie z nich zgrupowań (związków operacyjnych) w określonym miejscu i czasie w myśl zamiaru rozegrania pierwszej operacji. W wyniku mobilizacyjnego rozwinięcia i przegrupowania operacyjnego powstają ZO a zarazem i ugrupowanie strategiczne bądź operacyjne. Następnie po rozwinięciu operacyjnym i przyjęciu ugrupowania do pierwszej operacji może nastąpić przegrupowanie, w którym dokonuje się zmiany ugrupowania tak strategicznego, jak i operacyjnego.

Przegrupowanie może być realizowane w okresie kryzysu (zagrożenia militarnego) oraz wojny. Na sposób realizacji przegrupowania wywierają wpływ następujące czynniki (załącznik 14): **cel przyszłego działania, rozwój sytuacji kryzysowej, charakter wojny, skład wojsk, miejsce w ugrupowaniu przełożonego, właściwości obszaru przegrupowania.** Proces przegrupowania powinien spełniać pewne wymagania, które są warunkiem osiągnięcia jego celu.

Celem przyszłego działania po przegrupowaniu może być:

- prowadzenie pierwszej operacji obronnej;
- pogłębienie ugrupowania obronnego;

- wykonanie przeciwuderzenia strategicznego lub operacyjnego;
- wykonanie przeciwnatarcia strategicznego lub operacyjnego.

Na sposoby realizacji przegrupowania w ramach rozwinięcia operacyjnego zasadniczy wpływ wywiera: rozwój sytuacji kryzysowej, przebieg mobilizacyjnego rozwinięcia; a w przypadku wojny jej charakter w początkowym okresie (załącznik 15).

Rozwój sytuacji kryzysowej dyktuje warianty mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk oraz sposób ich przegrupowania. W przypadku przegrupowania w okresie łagodnego rozwoju sytuacji kryzysowej celowym jest realizować przegrupowanie stopniowo, przez przemieszczenie związków taktycznych i oddziałów w ramach ćwiczeń, ukrywając cel przyszłego działania. Dynamiczny i agresywny rozwój sytuacji kryzysowej nakazuje realizować przegrupowanie lawinowo ze względu na czas przygotowania się wojsk do przyszłych zadań. Innym aspektem wywierającym wpływ na sposób przegrupowania w okresie kryzysu jest wola demonstrowania gotowości obronnej. W aspekcie działań demonstracyjnych celowym jest dokonywać przegrupowania lawinowo, z podkreśleniem silnej woli obrony.

Charakter wojny jest tym czynnikiem, który wskazuje kierunki oraz rodzaje zagrożeń, które przegrupowujące się wojska mogą napotkać. W okresie pierwszej wojny światowej należało liczyć się z zagrożeniami w obszarze bezpośredniego starcia, który był określany zasięgiem ognia artylerii. Druga wojna światowa wykazała, że strefa bezpośredniego zagrożenia określana jest zasięgiem samolotów myśliwsko bombowych. Przyszła wojna nie będzie posiadała żadnych ograniczeń pod względem odległości oddziaływania na przegrupowujące się wojska. Powodzenie przegrupowania uzależnione będzie od realizacji wielu przedsięwzięć. Z tego też względu, należy traktować wyszczególnione czynniki jako system, w którym każdy z czynników posiada taką wartość jakiej wywołuje w danej chwili relacje kreatywne w stosunku do pozostałych. A zatem, nie wystarczy uwzględnić tylko działanie bezpośrednie przeciwnika, ale wszystkie wyszczególnione wyżej czynniki, które są kreatywne w stosunku do siebie.

Skład wojsk jest tym czynnikiem, który wpływa bezpośrednio na rozmach przegrupowania, a jednocześnie jest kreatorem sposobu przegrupowania w złożonych warunkach współczesnej wojny. W myśl założeń *Planu modernizacji Sił Zbrojnych RP* docelowym jest stworzenie dwóch korpusów zmechanizowanych oraz jednego korpusu powietrzno zmechanizowanego²³. Taki skład wojsk operacyjnych, jako głównych elementów ugrupowania strategicznego, a w

²³ Wg *Planu modernizacji SZ RP* zakłada się, iż w skład każdego z korpusów zmechanizowanych będą wchodzić po trzy dywizje, natomiast korpus powietrzno zmechanizowany będzie posiadał: BDSz, BKPow, BPG, BZ, BPanc.

nim operacyjnego wskazuje na rozmach przegrupowania w skali strategicznej i operacyjnej. Jeżeli nastąpi proces rozwinięcia operacyjnego, to do wspólnego obszaru działania będzie zmierzało do trzech związków taktycznych typu dywizja, a w przypadku rozwijania korpusu powietrzno-zmechanizowanego trzy brygady. Ze względu na ich rozmieszczenie na obszarze kraju oraz prawdopodobne kierunki zagrożeń ruch wojsk odbywał się będzie z wielu kierunków do docelowego obszaru. Podczas operacyjnego rozwijania korpusów, proces ten może być realizowany, jednocześnie stopniowo lub sposobem mieszanym a głównym determinantem będzie rozwój sytuacji kryzysowej. Proces narastania sił w docelowym obszarze podczas łagodnego rozwoju sytuacji kryzysowej będzie odbywał się stopniowo, tak w wymiarze strategicznym, jak i operacyjnym. Natomiast przemieszczenie takich sił, w okresie wojny, jako elementu ugrupowania strategicznego lub operacyjnego powinno odbywać się, ze względu na czas, lawinowo w szerokim pasie metodą przemieszczeń samodzielnych zgrupowań taktycznych. Taki wariant realizacji przegrupowania pozwala zgromadzić siły głównego zgrupowania obronnego lub uderzeniowego w krótkim czasie. Ponadto spowoduje to konieczność koncentracji sił i działania przeciwnika tylko na wybranych elementach ugrupowania operacyjnego.

Miejsce w ugrupowaniu przełożonego jest tym czynnikiem, który ma bezpośredni związek z celem przyszłych działań. Oznacza bowiem, iż zmieniające miejsce w ugrupowaniu elementy ugrupowania znajdują się w obszarze bezpośredniego starcia w wymiarze strategicznym lub operacyjnym. A zatem ze względu na cel przyszłych działań określany jest sposób zmiany ugrupowania.

Właściwości obszaru są tym czynnikiem, który wywiera istotny wpływ na sposób przegrupowania ze względu na jego pojemność, infrastrukturę komunikacyjną oraz pokrycie terenu naturalne i sztuczne.

Kryterium narastania sił w docelowym obszarze jest tym warunkiem, który ostatecznie wskazuje na sposób przemieszczania sił i środków w ramach przegrupowania. Pod pojęciem stopniowo narastanie sił w docelowym obszarze należy rozumieć powolny przebieg tego procesu. Oznacza to, iż do wyznaczonych obszarów przemieszczają się organy dowodzenia, ZT, oddziały i urządzenia logistyczne nie od razu. Wynika to głównie z gotowości elementów przyszłego ugrupowania operacyjnego do realizacji przemieszczania. Proces stopniowego narastania sił w docelowym obszarze warunkowany jest: rozwojem procesu mobilizacyjnego rozwinięcia, gotowością ZT i oddziałów do przemieszczania oraz potrzebą zachowania tego procesu w tajemnicy. Powolność narastania sił związana jest bezpośrednio z czasem, jakim dysponują związki operacyjne na realizację przegrupowania i dotyczy to głównie łagodnego

rozwoju sytuacji kryzysowej. Dlatego też, wojska przegrupowuje się pod pozorem ćwiczeń na ośrodki szkolenia poligonowego, na których osiągają pełną zdolność bojową w ramach rozwinięcia operacyjnego. Wojska związku operacyjnego przegrupowuje się stosując różne sposoby przemieszczeń, aby nie wzbudzać przedwczesnej psychozy zagrożenia oraz nie powodować eskalacji napięć w skali międzynarodowej. Do najczęściej stosowanych sposobów przemieszczania będzie należał: marsz zgrupowań na własnych środkach transportu, oraz przewozy transportem kolejowym zgrupowań gąsienicowych i głównego ciężaru zaopatrzenia.

Lawinowe narastanie sił oznacza, jednoczesne i szybkie przegrupowanie wojsk do wyznaczonego obszaru. Sposób lawinowy polega na zmianie przez wszystkie elementy danego szczebla organizacyjnego ugrupowania jednocześnie. Wykonany jest według jednolitego planu i w istocie polega na przemieszczeniu związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wchodzących w skład danego ugrupowania na własnych środkach transportu. Realizowane jest ze względu na dynamiczny i agresywny rozwój sytuacji kryzysowej oraz okres wojny. Wynika to głównie z potrzeby szybkiego zgromadzenia potencjału bojowego w wyznaczonym obszarze w ekstremalnie ograniczonym czasie oraz możliwości bezpośredniego oddziaływania przeciwnika na proces przegrupowania. Podstawowym sposobem przemieszczania organów dowodzenia, ZT, oddziałów oraz urządzeń logistycznych będzie marsz na własnych środkach transportu samodzielnych zgrupowań taktycznych. Sposób ten głównie warunkowany jest: krótkim czasem trwania, zachowaniem struktur organizacyjnych, możliwością natychmiastowego podjęcia walki, zwiększoną odpornością na uderzenia przeciwnika.

Sposoby przegrupowania wojsk można określać posługując się różnorodnym kryterium. Jednym z nich może być kryterium szczebla organizującego przegrupowanie i wówczas można wyszczególnić przegrupowanie operacyjne i strategiczne.

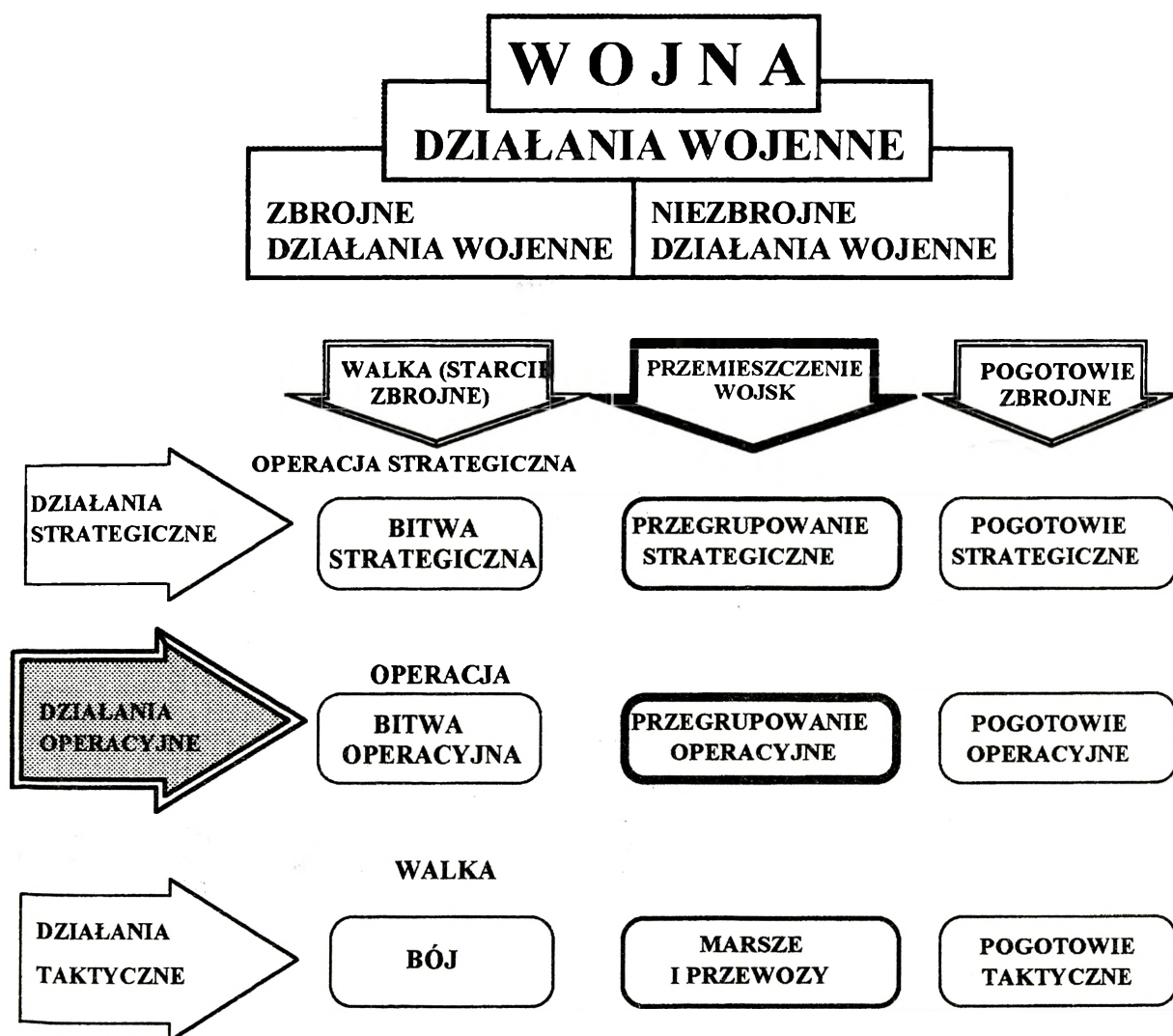
Jednak bez względu na stosowane kryterium do wyszczególnienia sposobów przegrupowania zawsze będzie ono realizowane przez przemieszczenie swoich organów dowodzenia, ZT, oddziałów oraz urządzeń logistycznych znanymi sposobami przemieszczania wojsk (zobacz załącznik 2). W ramach przegrupowania wojska mogą maszerować lub być przewożone na różnych środkach transportu. Sposoby przemieszczania za pomocą, których realizowane jest przegrupowanie charakteryzują się różnymi właściwościami taktycznymi i w zależności od głównych determinantów przegrupowania ten sposób jest wybierany, który w danej sytuacji gwarantuje realizację jego celu.

BIBLIOGRAFIA

1. Biuletyn Informacyjny nr1(159), SGWP, Warszawa 1994.
2. *Geografia wojenna Polski*, AON, Warszawa 1995.
3. Huzarski M., *Działania taktyczne dywizji drugiego rzutu operacyjnego korpusu*, AON, Warszawa 1995.
4. Konieczny J., *Inżynieria systemów działania*, WN WAT, 1983.
5. Kordas R., *Przegrupowanie armii*, ASG WP, Warszawa 1990.
6. Kordas R., *Teoretyczne i praktyczne kwestie współczesnej sztuki wojennej*, AON, Warszawa 1994.
7. Koziej S., *Teoria sztuki wojennej*, AON, Warszawa 1993.
8. *Leksykon Wiedzy Wojskowej*, ASG WP MON Warszawa 1979.
9. Nożko K., *Przegrupowanie ogólnowojskowych związków operacyjnych z rejonów dyslokacji stałej na duże odległości w celu ich rozwinięcia i wprowadzenia do bitwy*, ZN ASG WP nr2(9), Warszawa 1976.
10. Nożko K., *Przegrupowanie wojsk armii na dużą odległość w przewidywaniu wprowadzenia zgrupowania uderzeniowego armii do bitwy bezpośrednio po wykonaniu marszu*, ASG WP, Warszawa 1982.
11. Prokop A., *Przegrupowanie wojsk armii*, ASG WP, Warszawa 1983.
12. Pszczołowski T., *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, Wrocław 1978.
13. *Rocznik Statystyczny*, GUS, Warszawa 1996.
14. Sienkiewicz P., *Inżynieria systemów*, MON, Warszawa 1983.
15. *Słownik Języka Polskiego*, PWN, Warszawa 1993.
16. *Słownik podstawowych terminów wojskowych*, MON, Warszawa 1977.
17. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 1996.
18. Tomaszewski A., *Wojska Lądowe w strategicznej operacji obronnej*, WN WSO im gen. J. Bema, Toruń 1996.
19. Wróblewski R., *Przygotowanie i prowadzenie strategicznej operacji obronnej*, AON, Warszawa 1995.
20. *Wybrane aspekty położenia strategicznego Rzeczypospolitej Polskiej*, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa 1994.
21. Zespół autorski, *Działania operacyjne*, podręcznik, AON, Warszawa 1993.

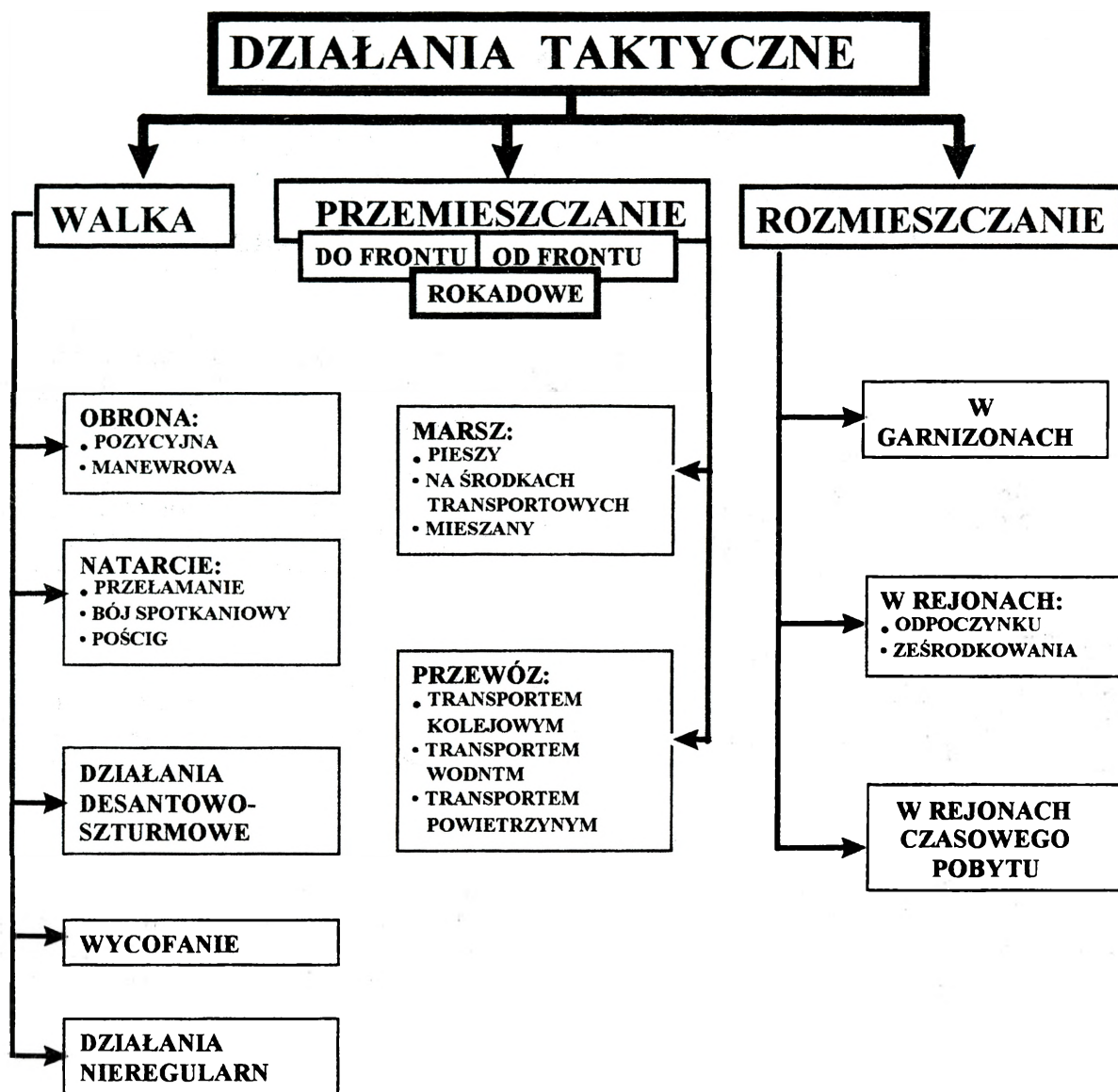
22. Zespół autorski, *Działania taktyczne Wojsk Lądowych*, AON 1995.
23. Zieliński J., *Teoria walki zbrojnej*, AON, Warszawa 1993.
24. Zieliński J., *Sztuka operacyjna*, AON, Warszawa 1994.
25. Zieliński J., *Teoretyczne podstawy walki zbrojnej*, AON, Wa

PODSTAWOWE KATEGORIE SZTUKI WOJENNEJ

Wg. J. Zieliński, *Teoretyczne podstawy walki zbrojnej*, AON, Warszawa 1995.

KLASYFIKACJA DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH

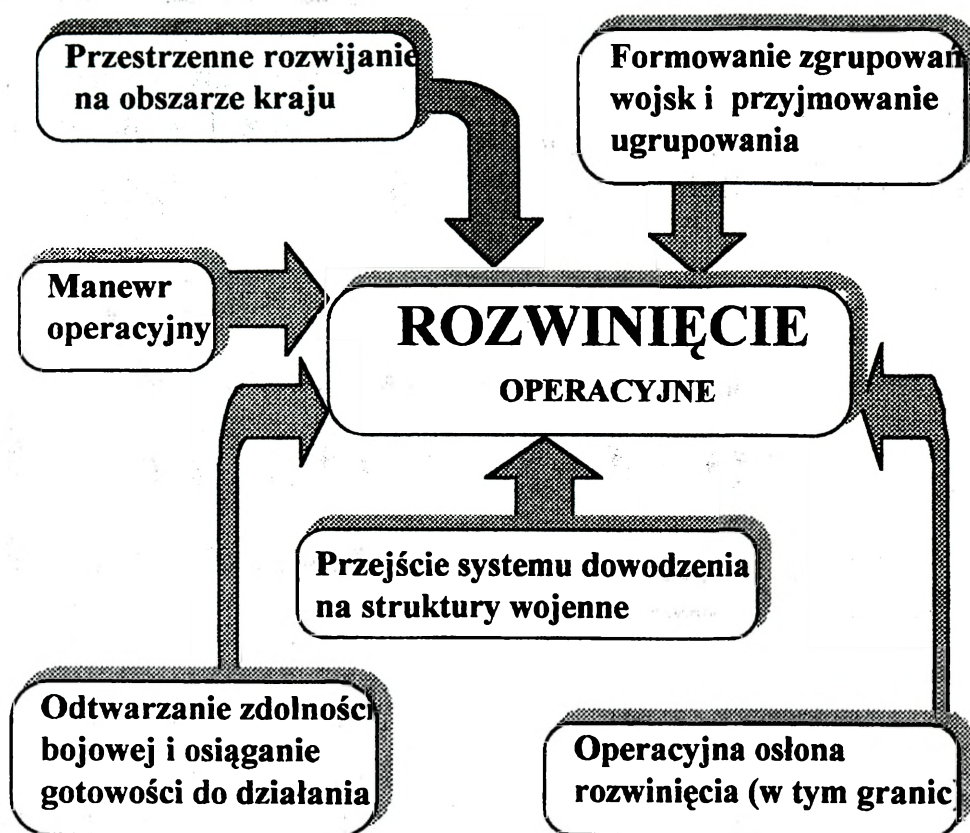
Wg. M. Huzarski

**ELEMENTY ROZWINIĘCIA STRATEGICZNEGO
SIŁ ZBROJNYCH**

Wg, Biuletyn Informacyjny nr1(159), SGWP, Warszawa 1994.

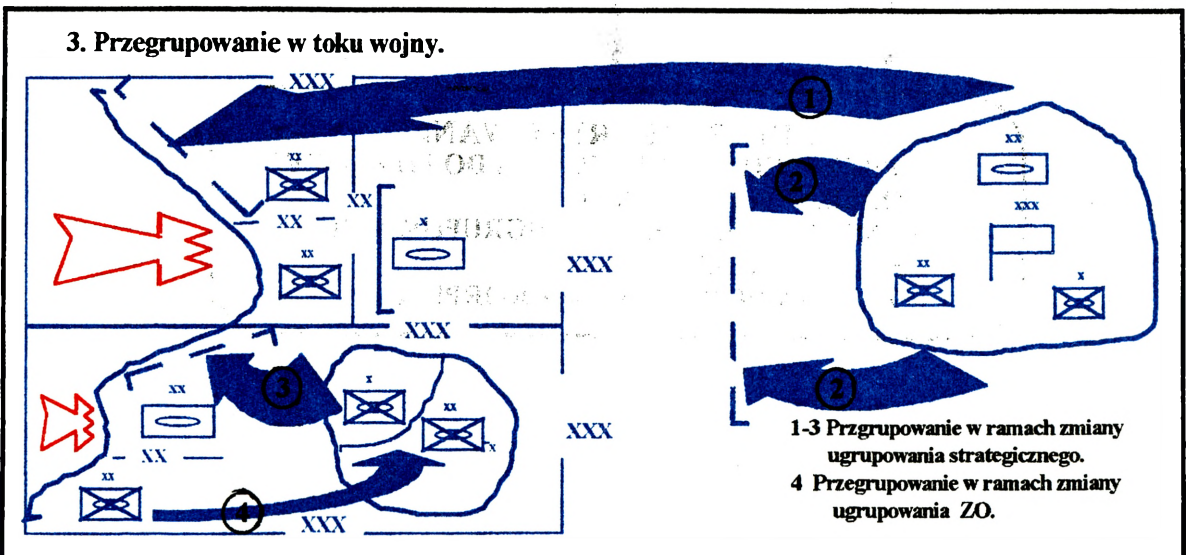
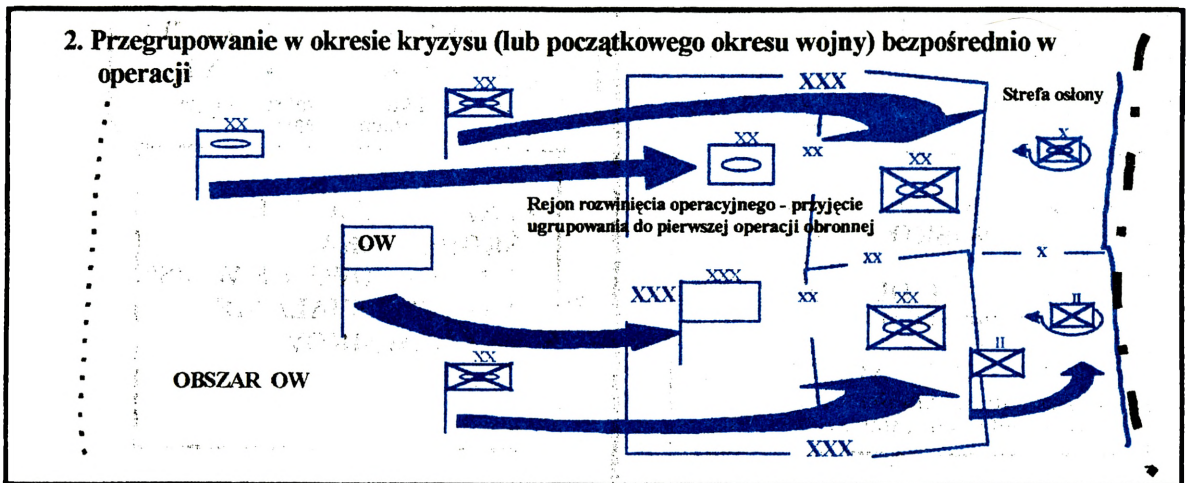
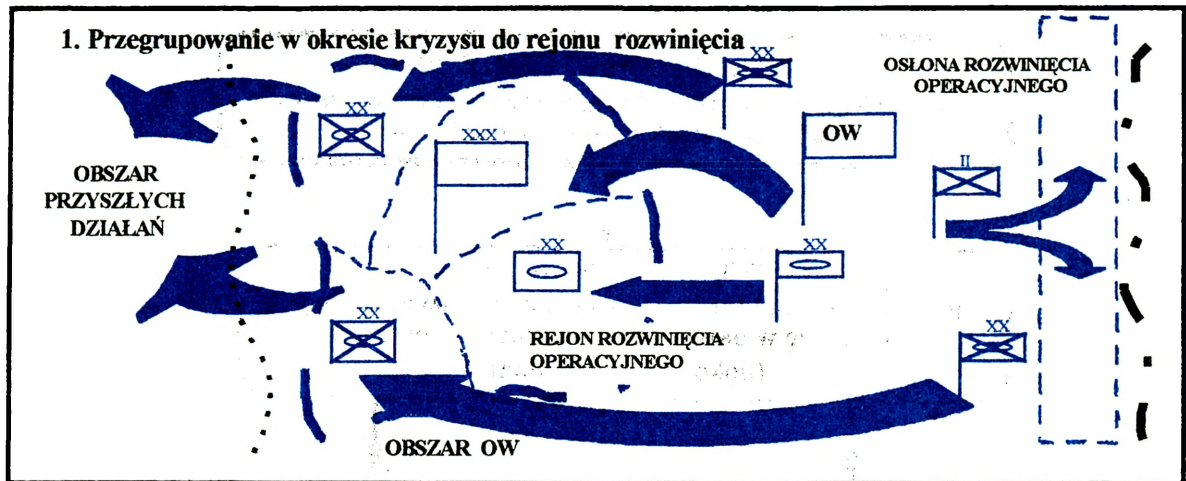
ELEMENTY ROZWIĘCIA OPERACYJNEGO ZWIĄZKÓW OPERACYJNYCH I RODZAJÓW SIŁ ZBROJNYCH

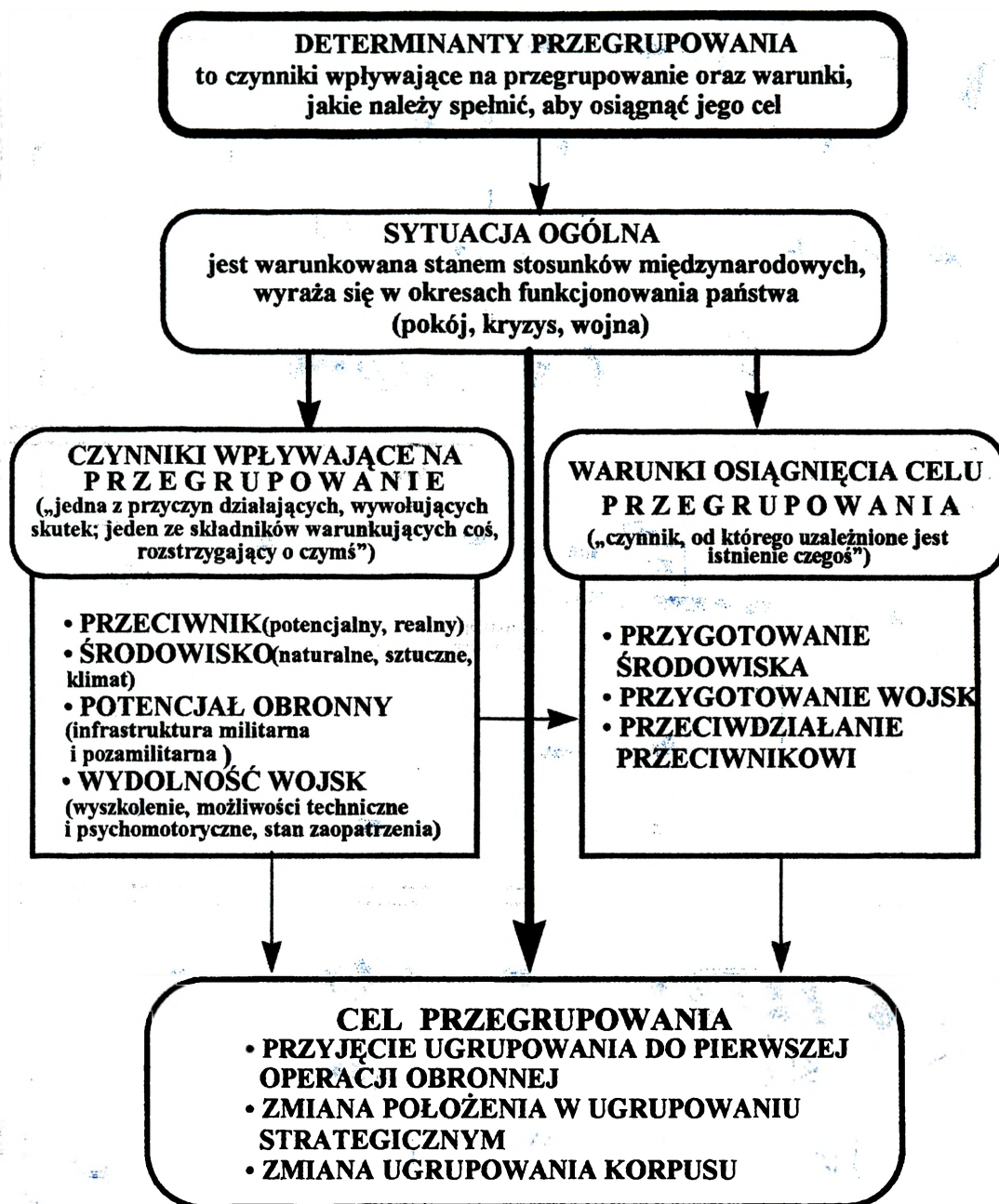

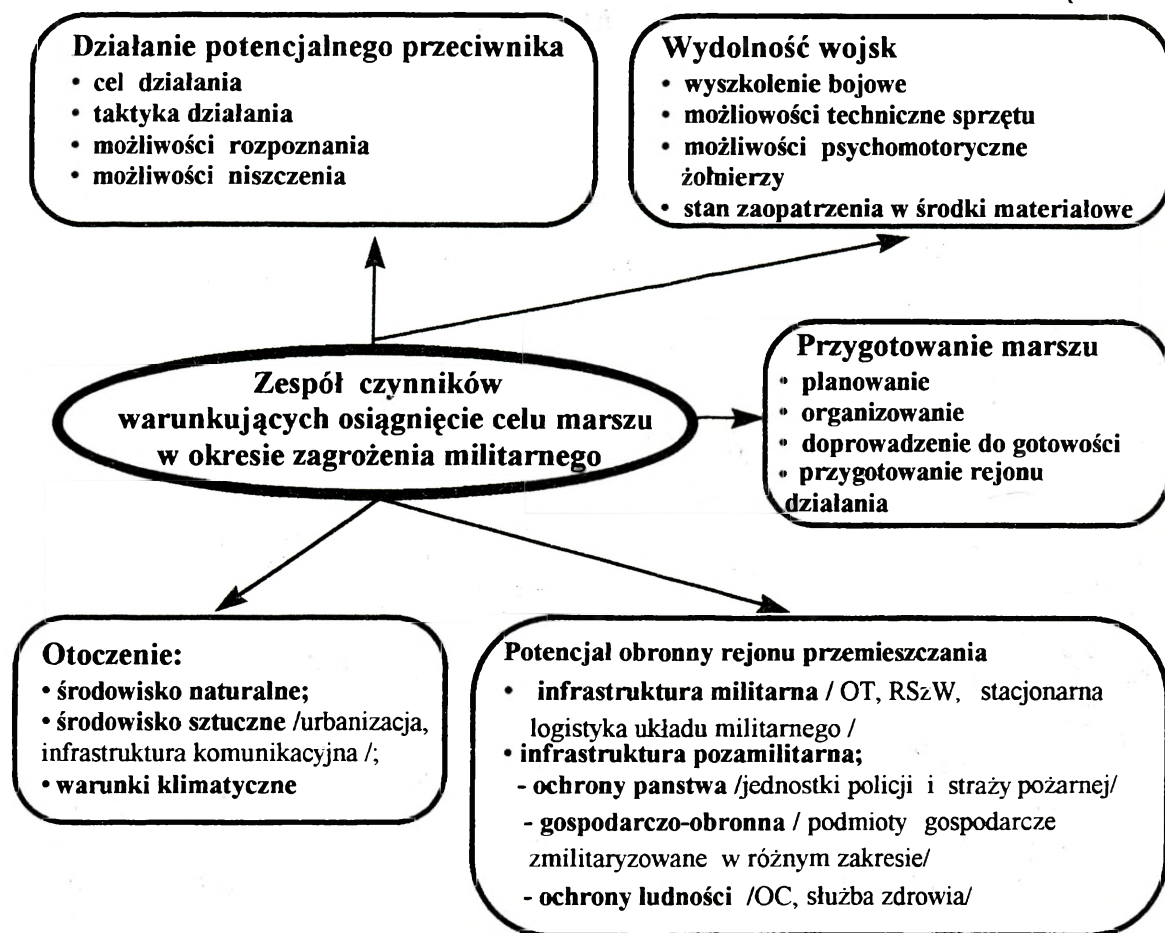
Wg, Biuletyn Informacyjny nr1(159), SGWP, Warszawa 1994.

PRZEGRUPOWANIE W OKRESIE KRYZYSU I WOJNY (WARIANT)

Załącznik 5

MAKROREGIONY

Liczbami oznaczono:
Key to numbers:

- 1 - Obniżenie Dolnołużyckie
- 2 - Wzniesienia Łużyckie
- 3 - Kotlina Ostrawska
- 4 - Brama Krakowska
- 5 - Obniżenie Orawsko-Podhalańskie
- 6 - Płaskowyż Chyrowski
- 7 - Kotlina Pobuża

- Granice prowincji
Boundaries of provinces
- Granice podprowincji
Boundaries of sub-provinces
- Granice makroregionów
Boundaries of macroregions

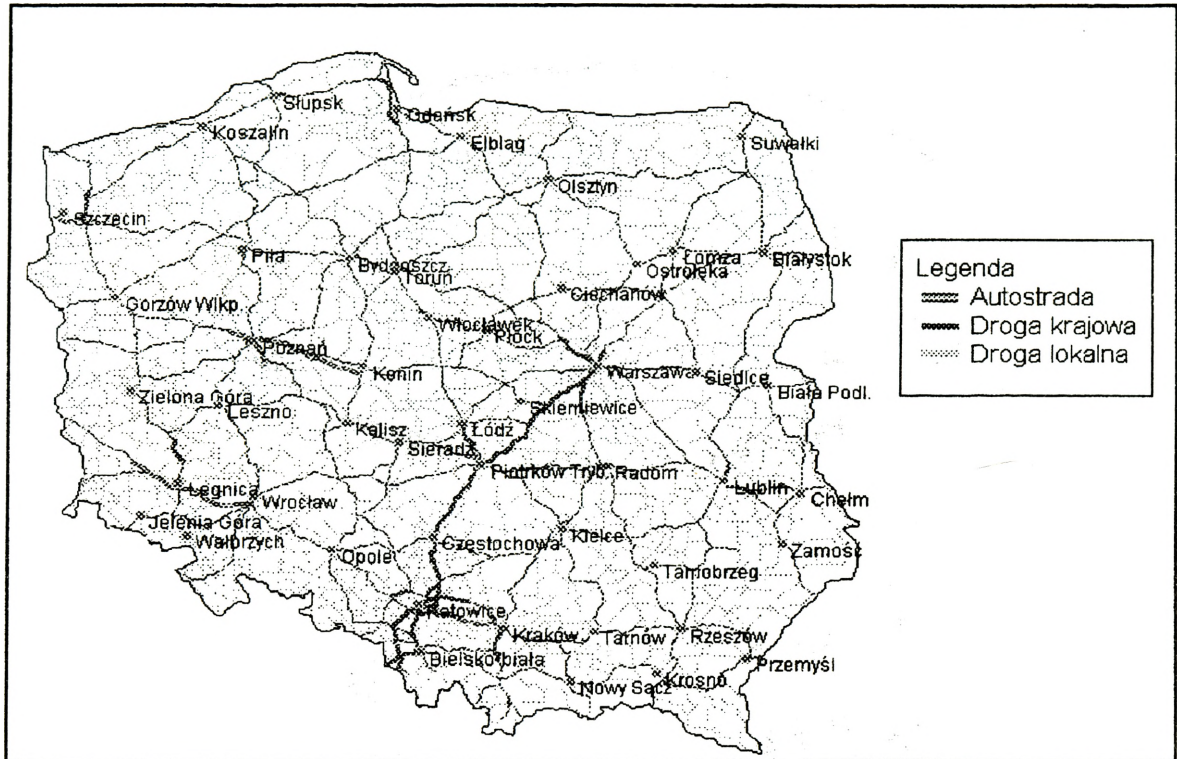
Pojezierze Pomorskie = Pojezierze Zachodniopomorskie + Pojezierze Wschodniopomorskie + Pojezierze Południowopomorskie

Nizina Mazowiecka = Nizina Północnomazowiecka + Nizina Środkowomazowiecka + Wzniesienia Południowomazowieckie

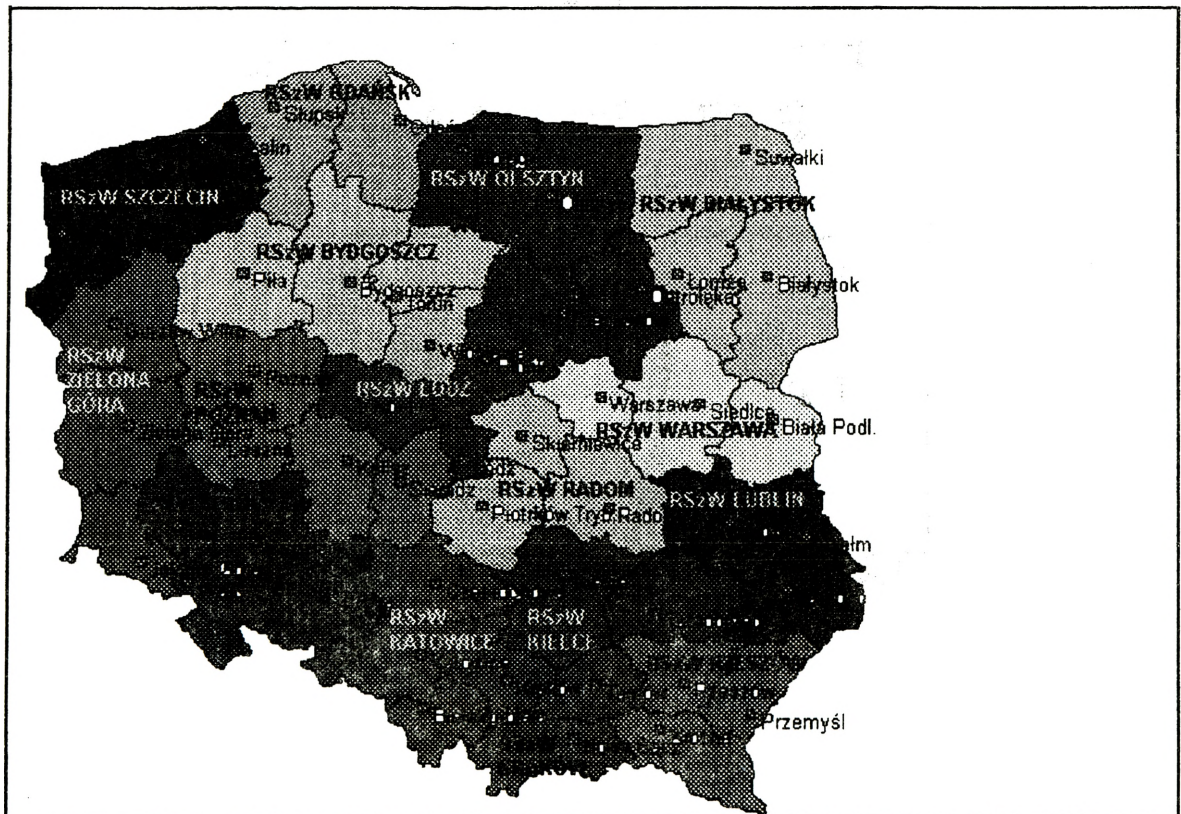
Pogórze Karpackie = Pogórze Zachodniobeskidzkie + Pogórze Środkowobeskidzkie

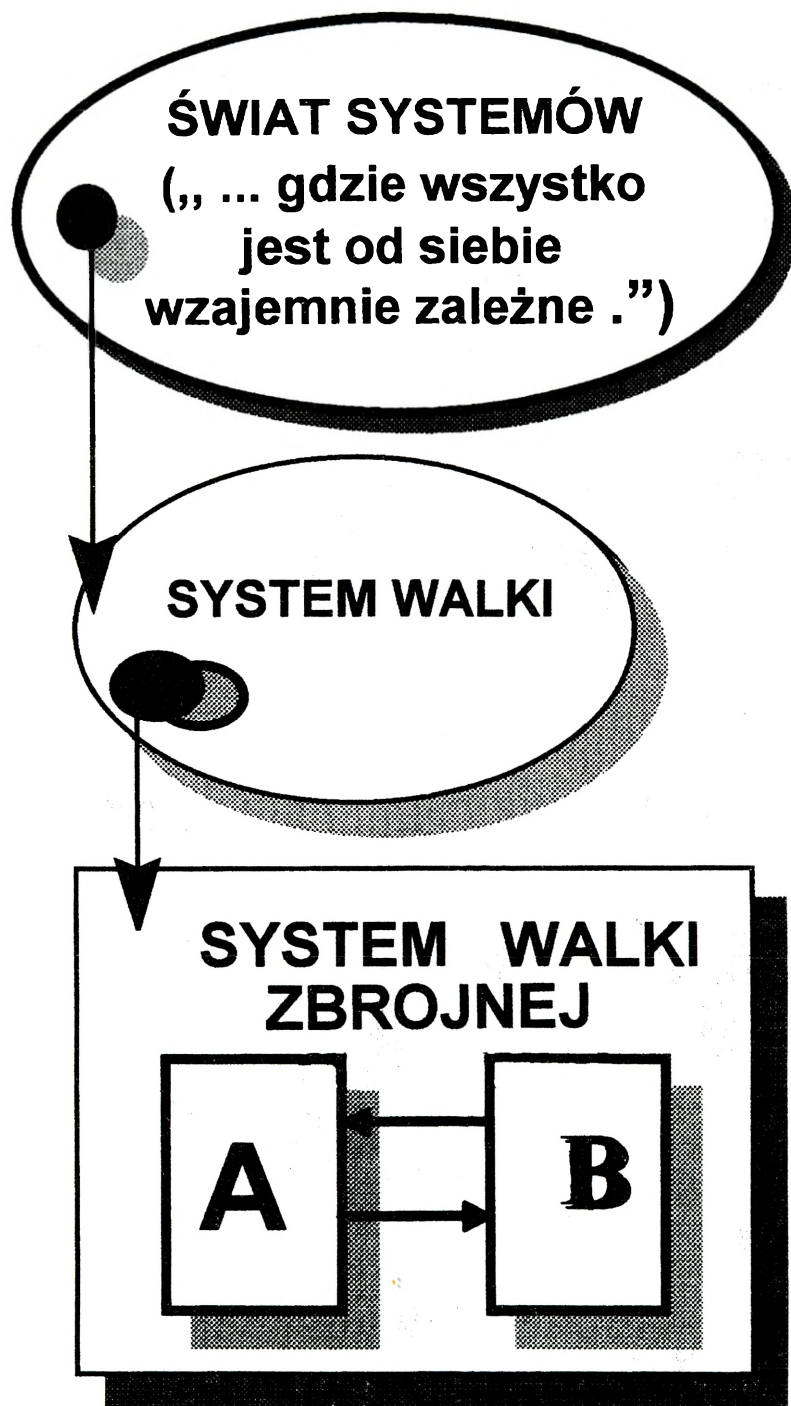
Beskidy = Beskidy Zachodnie + Beskidy Środkowe + Beskidy Wschodnie

DROGI NA OBSZARZE POLSKI

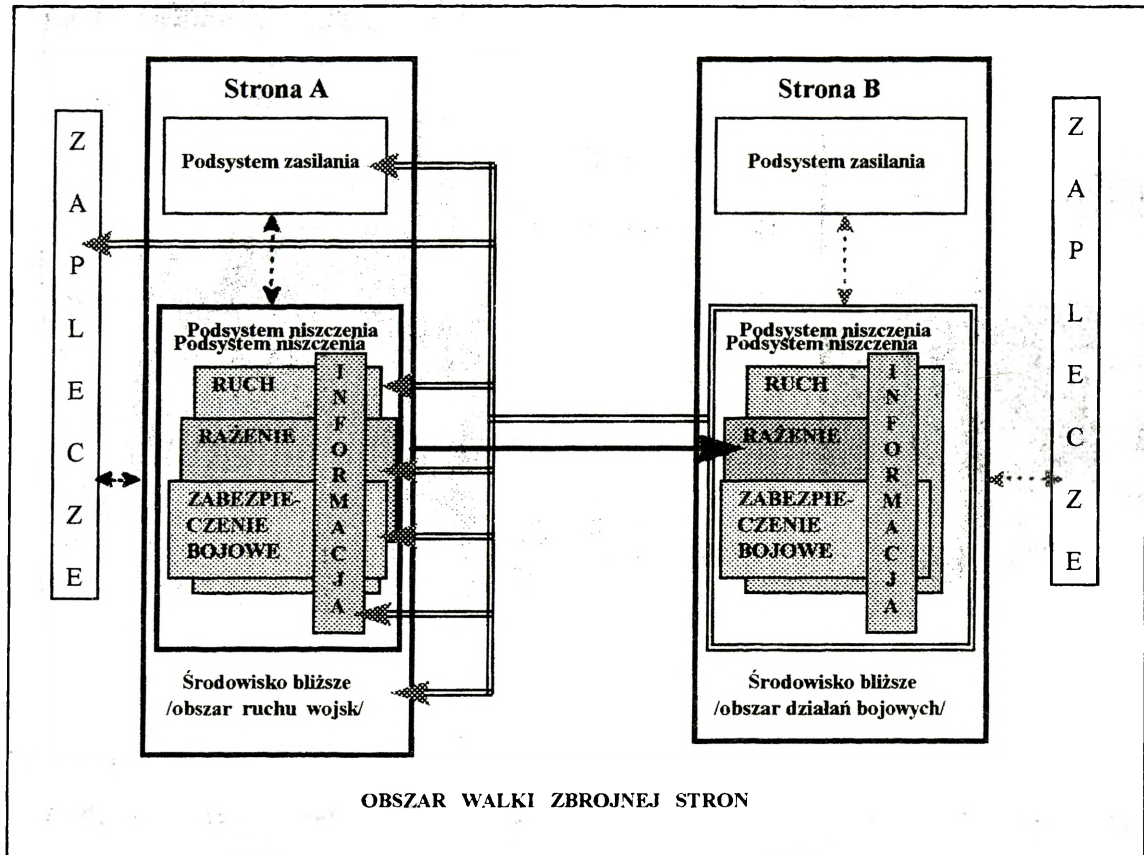

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY KRAJU NA RSzW

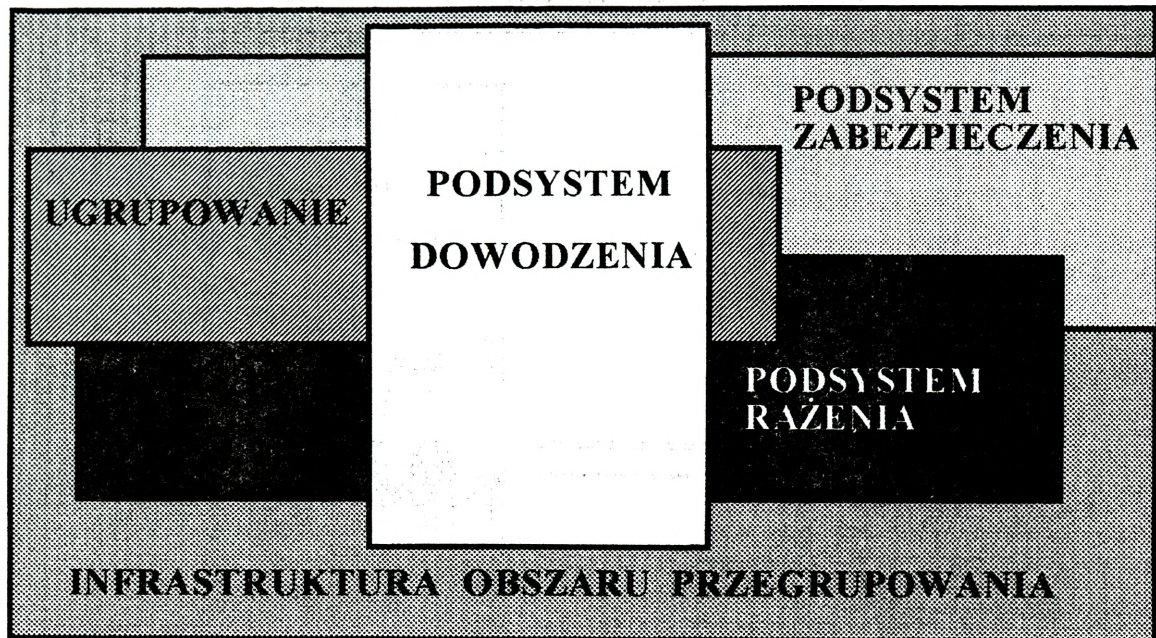

MODEL FUNKCJONALNY WALKI ZBROJNEJ PODCZAS PRZEGRUPOWANIA WOJSK

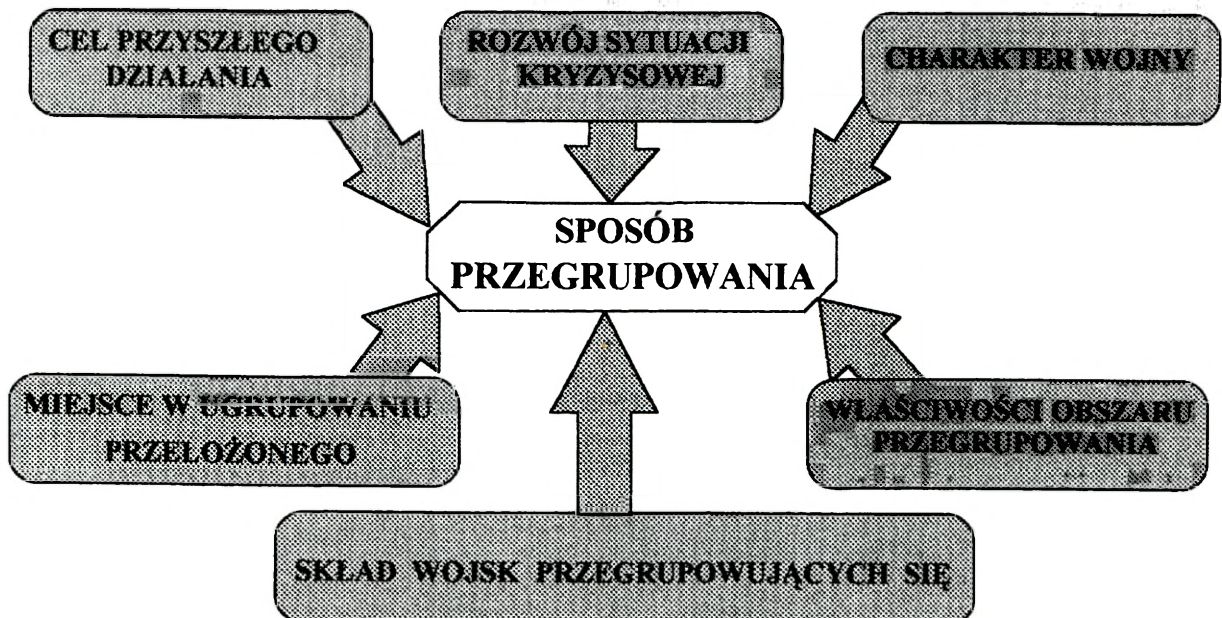

SYSTEM PRZEGRUPOWANIA

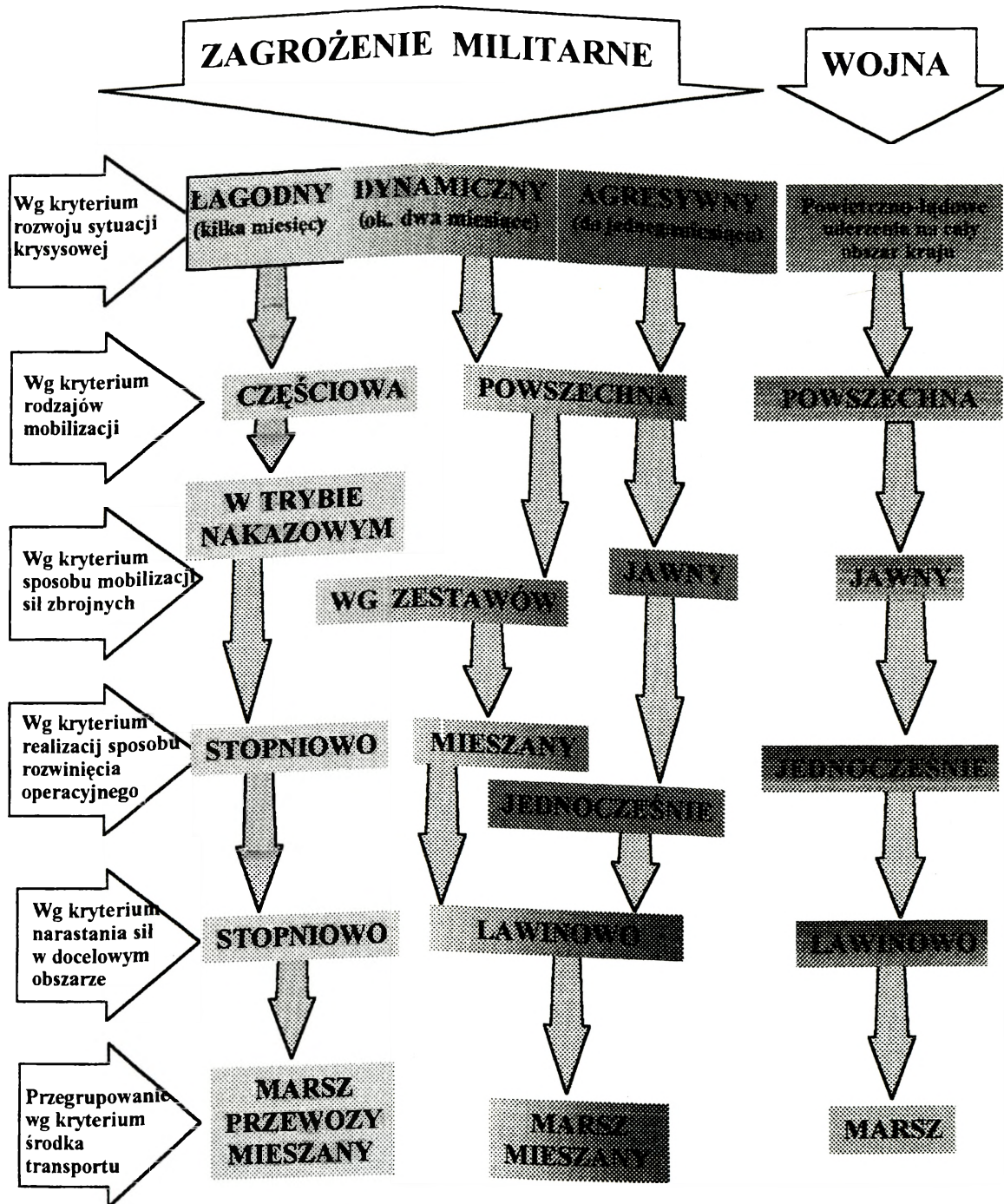

Załącznik 14

ZESPÓŁ CZYNNIKÓW WPLYWAJĄCYCH NA SPOSÓB PRZEGRUPOWANIA

WPLYW WARUNKÓW ZAGROŻENIA MILITARNEGO I WOJNY NA PRZEGRUPOWANIE WOJSK

1942

Faint, illegible text scattered across the page, possibly bleed-through from the reverse side.